

บทที่ ๔
ผลการวิจัย

เอกสารฉบับที่ ๑

หวังเจียน (王检) ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง ถูกเข้ากราบถวายบังคมทูล พระจักรพรรดิ เนื่องด้วยทูตประเทศสยามซึ่งกลับจากถวายพระราชสาส์นที่กรุงปักกิ่งแล้ว ประเทศ สยามจะส่งเรือมาอีกในลักษณะทั้งก้อน^๖ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดีและขอบพระทัยต่อราชวงศ์ ชิง แต่ครั้งนี้ไม่มีเรือทั้งก้อนมา เมื่อทูตของสยามมาถึงกวางตุ้งก็ได้ส่งล่าม สืบถามที่อำเภอหนานไห้ โดยสอบถามเรือที่มากำขายกับสยามจึงได้ข่าวว่า ประเทศสยามถูประเศเพื่อนบ้าน คือเวียตนาม รุกราน ขณะเดียวกันก็ได้รับจดหมายจากพ่อค้าเงิน เหวิน เปียว (陈文彪) ซึ่งเป็นผู้ดูแล เรือที่นำอุปทูตสยามกลับมาว่า เดือนมีนาคมเรือลำนี้กลับถึงสยาม จะเห็นเรือที่มีห้องบรรทุกสินค้า ๒ ชั้นของพวกโจร บิดกรองท่าเรือ ไม่ให้เรือธรรมดาเข้าออกและแบ่งชิงสินค้าที่กษัตริย์สยามส่งให้ ทางเมืองจีน และทรัพย์สินเงินทองทั้งหมด จึงทำให้เหลือแต่เรือเปล่า หลบหนีไปที่พุทโธมาศ ฉะนั้นเรือทั้งก้อนของสยามจะไม่มาอีกแล้วหลังจากฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาว ไม่มีลมภาคใต้ที่จะ ใช้โบมาที่กวางตุ้งอีก เราจึงไม่สามารถทราบข่าวของสยามที่แน่นอน เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้ส่ง ให้ข้าราชการ ฟู เจิ้ง ฉือ ไปสำรวจที่สิบสามห้าง (หยางหนาน- 洋行) จึงทราบจากหยาง ฉิ เหยียน (杨其严) พ่อค้าเดินเรือว่า ท่าเรือของสยามมักจะถูกโจรกรรม ปล้น อยู่เสมอ หลังจากเดือนกันยายนแล้ว ก็ไม่มีข่าวมาอีก แสดงว่าสถานการณ์นี้ตรงกัน ทูตสยามเห็นว่าระยะ ทางไกลมาก ถ้าจะถามข้อเท็จจริงก็ต้องรอเดือนมิถุนายน-เดือนกรกฎาคม จะมีเรือจากสยามมาถึง กวางตุ้งอีก จึงไม่สามารถรอนานอย่างนี้ได้ แต่ขอให้เดินทางกลับประเทศ ๑๓ มกราคมนี้ ข้าพเจ้า (หวังเจียน) มีความเห็นว่า จากกวางตุ้งไปสยามมีระยะทางทางทะเลสองหมื่นลี้ หากทูตสยาม ประสงค์จะเดินทางกลับประเทศจำเป็นต้องอาศัยลมตามฤดูกาล ก็ควรจะให้เขากลับ

^๕ การถูกเข้ากราบถวายบังคมก่อนแจ้งข้อความนี้ ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ทุกครั้งในฐานะพระ มหากษัตริย์ เป็นผู้อยู่ในฐานะสูงสุด

^๖ ทั้งก้อน เป็นระบบถวายเครื่องราชบรรณาการที่ต่างจากจิ้มก้อน คือ จิ้มก้อน มักถวาย ๓ ปี ต่อครั้ง ส่วนทั้งก้อนจะถวายทุกปี ดังนั้นทั้งก้อนจึงอาจเป็นข้ออ้างต่อการแสดงความจงรักภักดีที่เพิ่มขึ้นเพื่อ ผลทางการทูตหรือการพาณิชย์

แต่ประเทศของเขากำลังมีโจรผู้ร้ายก่อวุ่นและเรือของพวกเขาก็นำพระราชสาส์นของพระราชทานกษัตริย์สยาม จำเป็นต้องดูแลรักษาอย่างดี เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงให้ทูตสยามสอบถามข่าวในระหว่างเดินทางอยู่เสมอ ถ้าปรากฏว่าประเทศของเขาสงบแล้วก็ให้เข้าประเทศได้ ถ้าหากเรือโจรยังคงคุมเมืองท่าอยู่ หรือเห็นว่าอยู่ในอันตรายก็ให้กลับมาที่กวางตุ้ง อย่าประมาท เพื่อจะได้สนองบุญคุณต่อราชวงศ์ชิง ซึ่งถือว่าสืบเชื้อสายจากสวรรค์ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้เขียนสาส์นกราบทูลฉบับนี้ เพื่อถวายให้ทรงทราบและเพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย

ที่มาของเอกสาร จูฬิโจ้วเจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง ลงวันที่ ๒๒ มกราคม ปีเถียนหลงที่ ๒๒

นัยสำคัญ

ระบบถวายเครื่องราชบรรณาการราชสำนักจีน เรียกจิ้มก้องปกติกระทำ ๓ ปี คือ ๑ ครั้ง เป็นระบบที่ประเทศบ้านเล็กเมืองน้อยปฏิบัติต่อจีนในฐานะจีนเป็นมหาจักรวรรดิ โดยจีนจะจัดสิ่งของมูลค่าสูงกว่า เป็นการตอบแทนประเทศที่มาจิ้มก้อง ในฐานะผู้ใหญ่กว่าแต่สำหรับสยาม มีกรณีเฉพาะที่ใช้ระบบการทูตที่จีนเรียกว่า "ทังก้อง" ทัง หมายถึง ตำรวจคู่ หังเชิง สยามส่งเรือไปทังก้อง จีนทุกปี จนจีนเห็นว่า มาบ่อยเกินไปเพราะเงินอยู่ในฐานะเสียผลประโยชน์ คือ ๑. สินค้าไทยที่มาทังก้องไม่ต้องเสียภาษี ๒. จีนต้องมอบสิ่งของตอบแทนในฐานะผู้ใหญ่ทุกปี แทนที่จะเป็น ๓ ปีครั้งแบบจิ้มก้อง สรุปได้ว่า แม้จีนจะเป็นมหาจักรวรรดิ มีความได้เปรียบทางการเมือง แต่ก็เสียเปรียบทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะเมื่อมีความสัมพันธ์ด้วยระบบทังก้องจากสยาม

เอกสารฉบับที่ ๒

หลี่ ชื่อเหยา (李侍尧) ผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี ถูกเข้า
 กราบบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ เนื่องด้วยปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญชา ข้าพเจ้าได้รับ
 พระราชบัญชา ในเดือนตุลาคมปีที่แล้ว ซึ่งสั่งให้ข้าพเจ้าจัดส่งข้าราชการที่มีความสามารถให้เดิน
 ทางไปพุทโธมาศ ซึ่งมี โหม ชื่อหลิง เป็นผู้ปกครอง เพื่อสอบถามสภาพของสยามในเวลานี้
 และให้รายงานกราบทูลกลับมา ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงจัดให้ เจิ้ง เว่ย (郑瑞)
 ตำแหน่ง โจ้ จี้ เจิ้น โหว จี้ (左翼镇游击) และ เฉิน คำ หยาง (陈大杨) ซึ่ง
 มีตำแหน่งว่า เฉีย ตู ชื่อ (' 协都司 ') ในอำเภอ ช้วน เตอ (顺德) นำเอาหนังสือ
 ราชการที่ให้ โหม ชื่อหลิง เข้าเมืองพุทโธมาศ โดยเดินทางด้วยเรือพ่อค้าชื่อ โหม กว่านยี่
 (莫广忆) เดินทางไปถึงพุทโธมาศ และสั่งให้พวกเขา สังเกตตามสภาพรายละเอียด
 ด้วยตนเองอย่าหาข่าวจากหัวหน้าคนท้องถิ่น ป่าเถื่อน เพราะฉะนั้นหลังจากที่พวกเขาไปแล้วก็
 กลับมากว๋างตุ้งในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ปีเถียนหลงที่ ๓๔ เจิ้ง เว่ย และโหม เหวินหลง (ข้าราชการ
 ของ โหม ชื่อหลิง) นั่งเรือลำเดิมกลับ และได้นำเอกสารของ โหม ชื่อหลิง กลับมาด้วย ฉบับ
 หลัง รายงานสภาพของสยาม ซึ่งกล่าวถึงปัจจุบันว่าพระยาสินหรือที่เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า กา เอ็น
 ฉือ ได้ยึดกรุงบางกอกแล้ว และแอบคังคัวเป็นกษัตริย์ สำหรับเจ้าหวางจี้ (诏王吉) ซึ่งเป็นที่
 น้อยค่ามรดกของกษัตริย์อยุธยา ได้หนีไปที่โคราช แต่ในที่สุดถูก กา เอ็น ฉือ ลวงไปฆ่าตายที่
 บางกอก ส่วนเจ้าจู้ยี่ ซึ่งเป็นพระนัดดาของกษัตริย์เวลานี้ประทับอยู่ที่พุทโธมาศ และโหม
 ชื่อหลิง ได้ส่งกองทัพไปสู้รบกับพระเจ้าตากสิน และอีกฉบับหนึ่ง พูดถึงสถานการณ์ของพม่าหรือ
 เรียกว่า พวกสั๊กลายที่ห้อง (ป่าเถื่อน พื้นเมือง) กล่าวว่า คนที่ติดต่อกับพวกนี้เป็นคนโง่เขลา ไม่
 มีความรู้ เพราะฉะนั้นจึงไม่สามารถบอกเล่ารายละเอียด สำหรับแผนที่ปีที่แล้ว ส่งมาให้ตรวจทาน
 นั้น ก็ทำอย่างละเอียดแล้ว เจิ้ง เว่ย ตำแหน่ง โหว จี้ (ดังกล่าว) ได้สอบถามชาวบ้านแถวนั้น
 เกี่ยวกับเรื่องการสู้รบของพวกพม่ากับสยาม และระยะทางจากสยามไปถึงอังวะ เมืองหลวงพม่า
 ต้องเดินทาง ๖๐ กว่าวัน ทั้งทางบกทางน้ำ และข้าพเจ้าได้สอบถามทูตเมื่อปีที่แล้ว ปรากฏว่าสภาพ
 ที่กล่าวถึงตรงกัน และให้พวกทูตเขียนเรื่องราวและวาดแผนที่ส่งมา ข้าพเจ้าตรวจทานอีกครั้ง ก็พบ
 ว่าตรงกับที่โหม ชื่อหลิง บอก เพราะฉะนั้นควรจะเอาเอกสารของโหม ชื่อหลิง และนำรายงานของ
 เจิ้ง เว่ย กราบบังคมทูลถวายพระจักรพรรดิ นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่โหม ชื่อหลิง

สั่งข้าราชการของเขา ส่งมาเพื่อขอบพระคุณต่อราชวงศ์ชิง และข้าพเจ้าได้คัดเลือกเอกสารเหล่านี้ถวายกษัตริย์ สำหรับกา เอ็น ฉือ นั้น เมื่อปีที่แล้วเรามีพระราชสาส์นไปแล้ว แต่ก็ไม่มีเอกสารตอบกลับ เรื่องที่กล่าวข้างต้นนี้ ข้าพเจ้าได้ถวายกษัตริย์โดยผ่านม้าเร็ว และขอให้ทรงพระราชวินิจฉัย

มีข้อพระราชวินิจฉัยต่อท้ายด้วยปากกาหมึกแดง (จู ฟี) สรุปว่า ทราบแล้ว

ที่มาของเอกสาร จูฟี่ใจไว้อธิบาย ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี

นัยสำคัญ กา เอ็น ฉือ (พระยาวชิรปราการ-ตำแหน่งของพระเจ้าตากสินช่วงเป็นเจ้าเมืองกำแพงเพชร ลวงหวางจี้ หรือ กรมหมื่นเทพพิพิธ ไปปลงพระชนม์ที่กรุงเทพฯ เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงนี้ในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒ ระบุต่างกันว่า กรมหมื่นเทพพิพิธ ถูกจับกุมตัวที่นครราชสีมา พระเจ้ากรุงธน โปรดให้เอาตัวลงมากรุงธนบุรีเพื่อสอบสวน แต่ “กรมหมื่นเทพพิพิธถือตัวอยู่ มิได้ถวายบังคม จึงคำรัสว่า ตัวเจ้าหาบุญวาสนาบารมีมิได้ ไปอยู่ที่ใดก็พาพวกผู้คนที่นับถือ พลอยพินาศฉิบหายที่นั่น ครั้นจะเลี้ยงเข้าไว้ก็จะพาคนที่หลงเชื่อถือบุญพลอยล้มตายเสียด้วยอีก เจ้าอยู่ยอเยงคงคาเสียครั้งนี้ทีเดียวเถิด อย่าให้จงลางลในแผ่นดินสืบไปข้างหน้าอีกเลย แล้วคำรัสสั่งให้เอาตัวกรมหมื่นเทพพิพิธไปประหารชีวิตเสีย” (อ้างจากหน้า ๓๓๐)

เอกสารฉบับที่ ๓

หลี่ ชื่อเฮา (李侍尧) ผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างคิงและกว๋างสี ถูกเข้า
 ลงกราบบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ เนื่องด้วยที่มีพระราชสาส์นลงวันที่ ๔ กรกฎาคม ปีที่แล้วว่าให้
 ข้าพเจ้า “ส่งเอกสารไปถึงกษัตริย์สยามโดยใช้ตราขุนนางของข้าพเจ้า ถ้าหากประเทศสยามเป็นเชื้อ
 กษัตริย์ที่จะฟื้นฟูสยาม ก็จะส่งเอกสารนี้ให้ โดยฝากไปกับเรือพ่อค้า เมื่อเร็ว ๆ นี้ที่เราจะส่งทหาร
 หยุนหนานไปทำสงครามกับพม่า ถ้าหากสยามยังมี กา เอ็น ฉือ (甘恩敕) คูแลอยู่ก็ไม่
 ควรส่งให้ กา เอ็น ฉือ เพราะมิใช่เชื้อกษัตริย์ ให้เอาเอกสารกลับคืน” ข้าพเจ้า (หลี่ ชื่อ เฮา) ได้
 สอบถามว่า เชื้อกษัตริย์ไม่ได้ฟื้นฟูอำนาจ แต่ โหม ชื่อหลิง เจ้าเมืองพุทโธมาศ เป็นผู้ที่อยู่ใน
 ฐานะเชื่อถือได้มากกว่า จึงให้ โหม ชื่อหลิง รวบรวมกำลังคนตามจังหวัดต่าง ๆ ตามชายทะเล ไป
 ปราบ กา เอ็น ฉือ ทำให้โหม ชื่อหลิง ช่วยเราสู้รบสกัดกั้นพวกโจรพม่าอย่างกระตือรือร้น
 เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้เขียนเอกสารในนามของข้าพเจ้า โดยดูตัวอย่างตามที่พระเจ้าเจียนหลงส่งให้
 สยาม ให้ซำฮั่น (蔡汉) ข้าราชการตำแหน่ง โจ้ว จี้ เจิ้น โทหว จี้
 (左翼镇游击) โดยสารเรือพ่อค้า นำเอกสารไปพุทโธมาศ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้สรุป
 ความเป็นมาของเรื่องนี้ และคัดเลือกเอกสารฉบับที่ข้าพเจ้าส่งไปพุทโธมาศ ถวายองค์พระจักรพรร
 ดิ เพื่อให้ทรงทราบด้วย

วันที่ ๑ มกราคม ปีนี้ ได้รับพระราชบัญชาอีกวาระหนึ่ง ให้ข้าพเจ้า ในวันที่ ๔
 กุมภาพันธ์ โหม ชื่อหลิง ก็มีจดหมายสั่งการให้จังหวัดชายทะเลเตรียมการสู้รบ และส่งทหารไป
 สอดแนมที่ชายแดน เพื่อให้ทราบสภาพการณ์ของสยาม จึงทราบว่าปีที่แล้ว โหม ชื่อหลิง ได้นัด
 หมายหัวหน้าจังหวัดต่าง ๆ ให้ส่งทหารไปโจมตีจันทบุรี^๕ แต่เนื่องจากหัวหน้าจังหวัดต่าง ๆ ผิด
 สัญญาและทหารใหม่ของโหม ชื่อหลิง ก็มีความหวาดกลัวในการสู้รบ จึงประสพความปราชัย
 เดือนพฤศจิกายน กา เอ็น ฉือ ก็ได้ยกทัพไปโจมตีเมือง ละคอน (洛坤)^๖ และพวก
 เจ้าเมืองต่าง ๆ ก็ยอมจำนนต่อ กา เอ็น ฉือ ปัจจุบัน กา เอ็น ฉือ ยังคงพำนักอยู่ที่บางกอก และมี
 บัญชาให้ราษฎรช่วยกันก่อสร้างสร้างเมือง เจ้าชื่อ ซาน (诏世昌) ซึ่งเป็นหลานของพระเจ้า
 แผ่นดินสยามเดิมก็หนีไปถึงกัมพูชา ส่วนเจ้าจู้ยังคงอยู่ที่พุทโธมาศ เอกสารที่เจ้าจู้ ฝากมาถวาย
 พระเจ้าเจียนหลง โดยผ่านโหม ชื่อหลิง ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงมิได้มีโอกาสพบเจ้าจู้ด้วยตนเอง”

^๕ตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพระดับตำบล (เจิ้น)

^๖จันทบุรี เคยเป็นที่มั่นแห่งแรกของพระเจ้าตากสิน

^๗เมืองละคอนคือนครศรีธรรมราช

ข้าพเจ้า (หลี่ ซื่อเหยา) มีความเห็นว่า ซ่าย ฮั่น ได้รับคำสั่งให้ออกเดินทางไปฟูทโธมาศ เมื่อเดือนกรกฎาคม ปีที่แล้ว จนถึงวันที่ ๒๕ มกราคม ปีนี้ จึงถึงฟูทโธมาศ ใช้เวลานานถึงครึ่งปี ข้าพเจ้าสอบสวน ซ่าย ฮั่น ว่า เหตุใดจึงล่าช้าเช่นนี้ ซ่าย ฮั่น ให้การว่า เพราะเสาเรือถูกลมพายุพัดเสียหาย ข้าพเจ้าสอบสวนว่าเรื่องนี้แม้เกิดบ่อย ๆ ก็จริง แต่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการที่ราชวงศ์ชิงจะหยุดโจมตีพม่า ข้าพเจ้าให้พ้อคำสั่งไปในวันที่ ๑๕ มกราคม โหม ซื่อหลิง ก็ได้รับในวันที่ ๑๐ มีนาคม เวลานั้นลมฤดูกาลก็เป็นปกติ ใช้เวลาเพียง ๒ เดือนเท่านั้น แต่ ซ่าย ฮั่น ใช้เวลานานถึงครึ่งปี แสดงว่าผิดปกติ ก่อนที่ ซ่าย ฮั่น จะออกเดินทาง ข้าพเจ้าได้กำชับบ่อยครั้งว่าให้ไปถึงตามกำหนดเวลา ห้ามล่าช้าเป็นอันขาด แต่เมื่อเขาไปถึงฟูทโธมาศ ก็พ้นกำหนดเวลาที่เราจะส่งทหารยุนหนานไปทำสงครามกับพม่าเสียแล้ว บังเอิญเคราะห์ดีว่า ถ้าพระเจ้าเขียนหลง ไม่มีคำสั่งให้ถอนทหารเสียแล้ว ก็จะเกิดความเสียหายใหญ่หลวง ข้าพเจ้าขอตั้งข้อสังเกตว่า ความผิดพลาดของ ซ่าย ฮั่น เป็นเรื่องใหญ่มาก แต่โชคดีที่มีการเปลี่ยนแปลงคำสั่งให้ถอนทหาร ซ่าย ฮั่น คงจะมีเหตุผลอย่างอื่น จึงทำให้ล่าช้า คงมิใช่เหตุจากเสาเรือหัก ด้วยเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงได้มีคำสั่งลับให้นำเจ้าหน้าที่ และทหารในเรือมาสอบสวนหาความจริง รอเวลาที่ข้าพเจ้ากลับไปถึงกวางตุ้งแล้ว จึงจะได้สอบสวน และจะรายงานข้อเท็จจริงถวายองค์พระจักรพรรดิ เพื่อขอพระราชวินิจฉัยต่อไป

พระเจ้าเขียนหลงทรงลงข้อพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดงว่า ซ่าย ฮั่น ทำการล่าช้า คงมีเหตุผลอื่นแน่นอน คนอย่าง ซ่าย ฮั่น ซึ่งสังกัดในธงแมนจู** เชื้อถือได้ จะให้สอบถามอย่างเคร่งครัดให้ได้ความจริง เอกสารนี้อ่านแล้ว

ที่มาของเอกสาร

จูฟี่โจ้วเจ้อ ประเทศต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง และ กวางสี ลงวันที่ ๑๑ มิถุนายน ปีเขียนหลงที่ ๓๕

นัยสำคัญ

ราชสำนักชิง ยังไม่ยอมรับฐานะผู้นำสยามของพระเจ้ากรุงธน

** ทหารของแมนจู มี ๘ ธง (คือ ๘ สังกัด) คือ

- ชั้นสูง ธงขาว ธงเหลือง ธงขอบเหลือง (ระบายขอบเป็นรูปหยักพื้นปลา ชั้นสูงนี้บังคับบัญชาโดยพระจักรพรรดิ)

- ชั้นต่ำ ธงแดง ธงขอบแดง ธงขอบฟ้า และธงขอบขาว อย่างไรก็ตามทหารภายใต้ธงทั้งแปดนี้เป็นชนชั้นอภิสิทธิ์ นอกจากนี้ ยังมีทหารนอกสังกัดธงด้วย

เอกสารฉบับที่ ๔

ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี ถูกเช่าลงกราบบังคม ทูลองค์พระจักรพรรดิ เนื่องด้วยได้ปฏิบัติตามที่มืพระราชบัญชาแล้ว

ข้าพเจ้าได้รับเอกสารที่กระทรวงกลาโหมส่งด่วน เกี่ยวกับรายงานสภาพของสยาม ซึ่งลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๕ และพร้อมกับจดหมายจาก ฟู่ เหวิน (傅恒) โดย หยิ่ง จี้ ช่าน (尹继善) และหลิว ถ่อซิง^{๑๒} (刘统勋) ซึ่งลงวันที่ ๑ กรกฎาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๕ มีข้อความว่า

“ตามพระราชบัญชา ท่านหลี่ ชื่อเหยา ได้กราบบังคมทูลรายงานว่าเมื่อ ซ่าย อัน กลับกว๋างตุ้งพร้อมด้วยเอกสาร ๒ ฉบับ ซึ่งเป็นของกบฏตรีช้อยูรธา เกิดมีการสอบถามว่า เพราะเหตุใด ซ่าย อัน จึงทำการล่าช้า พระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชวินิจฉัยดยโง โจ้ว เจื่อ ว่า

“อันสยามตั้งอยู่ ณ ทะเลอันไกลโพ้น มีระยะทางห่างไกลย่อมจะยากลำบากต่อการใช้กำลัง เมื่อสี่เฉียจัน (พระยาสิน) ใช้พลังอันคู่คั่นเข้าช่วงชิงราชบัลลังก์และเกิดการรบพุ่งแย่งชิงกันก็สมควรที่จะถือว่า เป็นเรื่องของนอกเขตแดน ถ้าหากว่า โหม ซื่อหลิง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเหอเฉียน (พุทโธมาศ-ผู้แปล) มีความประสงค์จะช่วยเหลือเพื่อบ้านพื้นฟูราชบัลลังก์ ก็ชอบที่จะปล่อยให้กระทำการตามกำลังความสามารถตามลำพัง โดยไม่จำเป็นที่จะไปยุ่งเกี่ยวกับเลย”^{๑๓}

แต่เรื่องที่ส่งเอกสารให้พวกสักท้องลาย^{๑๔} จะเป็นไปไม่ได้เป็นอันขาด โหม ซื่อหลิง ก็รายงานด้วยความจงรักภักดี เราจึงจำเป็นต้องตอบ ฉะนั้นจึงได้สั่งการให้ข้าราชการฝ่ายแผนกยุทธการ ส่งเอกสารในนามของผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี เพื่ออธิบายความได้เปรียบเสียเปรียบและให้เขาเห็นว่า ข้าราชการของราชวงศ์ชิง เห็นออกเห็นใจและประสงค์ให้ความอนุเคราะห์เพื่อนบ้าน และพยายามจัดการให้ทุกอย่างลงตัวเหมาะสม เมื่อ หลี่ ชื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี ได้รับเอกสารนี้แล้ว ก็ให้หาโอกาสส่งค่อไปให้ฝ่ายโน้น เมื่อทางฝ่ายโน้นมีข่าวสารหรือคำคอบอย่างไร ก็ให้รีบถวายรายงานทันที สำหรับ ซ่าย อัน ออกเดินทางเมื่อเดือนกรกฎาคมปีที่แล้ว และกลับมาในเดือนมกราคมปีนี้ ทหารชั้นเลวที่สังกัดอยู่กับขงแมนจู เช่นคนอย่าง ซ่าย อัน ไม่สามารถช่วยเหลือได้ อาจจะมีเหตุผลอย่างอื่นอยู่

^{๑๒}สองท่านนี้มีตำแหน่ง คำ เจีย ชื่อ (大学士) หรือนักปราชญ์

^{๑๓}อ้างแล้วใน ๑, บรรพที่ ๘๖๔

^{๑๔}จีนเรียกพวกเขาว่าพวกสักท้องลาย (花肚番) เข้าใจว่าจะเรียกพวกชนกลุ่มต่าง ๆ ตามชายแดน ซึ่งสักท้องลายเหมือนกัน รวมทั้งพวกไตลาวด้วย

ตามพระราชบัญชาและการได้รับเอกสารที่จะไปให้ โหม ซื่อ หลิง ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ข้าพเจ้าได้สอบสวนความล่าช้าของ ซ่าย อั้น แล้ว ถูกเรือและทหารที่ติดตามไปกล่าวว่า ซ่าย อั้น มีความหวาดกลัวต่อการเดินทางทางทะเล เริ่มตั้งแต่วันที่ออกเดินทางจากกวางตุ้ง ก็อ้างว่าเกิดลมพายุ เป็นเหตุหลัก หลังจากนั้นก็แวะจอดพักตลอดทาง แม้กระทั่งขึ้นฝั่งพักชั่วคราวก็มี จึงทำให้เสียเวลา เมื่อข้าพเจ้าสอบสวนอย่างรัดกุมดีแล้ว ก็ได้ลงความเห็นในใจว่า เจ้ากราบบังคมทูลลงวันที่ ๒๓ มิถุนายน

เรื่องจากกวางโจวไปฟูทโธมาศ ส่วนมากเป็นเรื่องของพ่อค้าชาวกวางโจว และจะออกทะเลไปค้าขายในเดือนกันยายน-เดือนตุลาคม พวกเขาจัดสินค้าพร้อมแล้วให้ออกตามลมฤดูกาล ปัจจุบันมีเรือเข้ามาเทียบท่าตามฤดู เอกสารที่ส่งมานั้นได้คัดลอกพร้อมแล้ว และกำลังจะฝากไปกับคนเดินเรือสำแรก จึงกราบบังคมทูลเพื่อให้ทรงทราบ

พระจักรพรรดิทรงมีพระราชวินิจฉัยว่าดีแล้ว

ที่มาของเอกสาร จูทีโจ้วเจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง และกวางสี ลงวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ปีเจียนหลงที่ ๓๕

นัยสำคัญ แต่เดิมเงินให้ความเชื่อถือโหม ซื่อ หลิง มากกว่าพระเจ้ากรุงธน แต่ในฉบับนี้ที่ท่าของเงินดีขึ้นจากการวางตัวเป็นกลาง มิได้เข้าข้าง โหม ซื่อ หลิง ตั้งแต่ก่อน แต่ก็ยังไม่ได้ให้การสนับสนุนพระเจ้ากรุงธนอย่างเต็มที่

เอกสารฉบับที่ ๕

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ถูกเข้าลงกราบถวายบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วยได้รับพระราชบัญชาตามคำกราบบังคมทูลของข้าพเจ้า เมื่อช่าย อัน เดินทางกลับกวางตุ้งและได้นำเอกสาร ๒ ฉบับ จาก โหม ซื่อหลิง เข้าเมืองพุทโธมาศ และจาก เจ้าผู้เชื้อสายกษัตริย์สยาม และได้สอบถามความล่าช้าของช่าย อัน ก็มีพระราชวินิจฉัยในใจว่า

“อันสยามตั้งอยู่ ณ ทะเลอันไกลโพ้น มีระยะทางห่างไกลย่อมจะยากลำบากต่อการใช้กำลัง เมื่อมีเอี้ยนซิน (พระยาซิน) ใช้พลังอันคึกคะนองชิงราชบัลลังก์และเกิดการรบพุ่งแย่งชิงกันก็สมควรที่จะถือว่าเป็นเรื่องของนอกเขตแคว้น ถ้าหากว่า โหม ซื่อหลิง ซึ่งเป็นเจ้าเมืองเหอเจียน (พุทโธมาศ-ผู้แปล มีความประสงค์จะช่วยเหลือเพื่อนบ้านฟูราชบัลลังก์ ก็ชอบที่จะปล่อยให้กระทำการตามกำลังความสามารถตามลำพัง โดยไม่จำเป็นต้องไปยุ่งเกี่ยวกับเลย”^{๕๔}

แต่เรื่องที่ทำให้ส่งเอกสารให้พวกสกัดกั้น คงเป็นไปไม่ได้อย่างเด็ดขาด โหม ซื่อหลิง ได้รายงานด้วยความจงรักภักดี เขาย่อมจะมีคำตอบ เพราะฉะนั้นได้สั่งการให้ข้าราชการฝ่ายแผนยุทธการ ร่างเอกสารในนามของผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งกวางสี ขึ้นแจงผลได้ผลเสียให้เขารู้ว่าข้าราชการของจีน มีความเห็นอกเห็นใจและประสงค์จะช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้าน พยายามทำทุกวิถีทางให้เหมาะสม เมื่อผู้ว่าราชการมณฑลได้รับเอกสารนี้แล้ว ก็หาโอกาสส่งให้เขามีคำตอบจึงกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ปัจจุบันพำนักที่แค้จิว (潮州) เป็นการชั่วคราว เนื่องด้วยต้องมาสอบสวนพวกโจร จู อา เจียน (朱阿姜) และได้รับคำรายงานจากหยางจือ คี (王时第) หัวหน้าอำเภอเหวิน ชาง (文昌) จังหวัดฉิงโจว^{๕๕} (琼州) จากรายงานซึ่งส่งมาจากเมืองกวางตุ้ง วันที่ ๒๕ กันยายน รายงานว่า “เรือของโหม กว่านยี (莫广忆) ได้ลอยไปถึงท่าเรือ ชิงหลาน (清澜) เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม และรายงานว่ามีที่แล้ว จัดสินค้าที่พุทโธมาศไปค้าขาย ณ คินแดนโพ้นทะเล มี โหม เหวินหลง ข้าราชการพุทโธมาศที่มาส่งสาส์น กลับไปเมืองพุทโธมาศ เมื่อจำหน่ายสินค้าหมดแล้ว ทางฝ่าย

^{๕๔}อ้างแล้วใน ๑, บรรพที่ ๘๖๔ หรือในเอกสารฉบับที่ ๔ ในงานวิจัยชิ้นนี้

^{๕๕}ปัจจุบัน คือ มณฑลไห่หนาน (ไหหลำ)

โหม ชื่อหลิง ได้ฝากเอกสารมาถึงผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง แล้วจึงเดินทางจากพุทโธมาศ กลับ
กวางตุ้ง แต่ถูกพายุพัดไปที่ชิงหลาน

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้อ่านเอกสาร โหม ชื่อหลิง แล้ว มีฉบับหนึ่ง คือ เอกสาร
ที่ส่งมาจากกัมพูชา และอีกฉบับหนึ่งคือเอกสารจาก จักรี แซ่เจิ้น ของบางกอก ส่งให้ ซ่าย ฮั่น จึง
ได้คัดลอก

ปีที่แล้วข้าพเจ้าคิดไว้ว่าก่อนที่จะทำสงครามกับพม่า ก็ได้ส่งให้ โหม ชื่อหลิง
เจ้าเมืองพุทโธมาศ แจงให้พวกหัวหน้าจังหวัดต่าง ๆ ใช้ทะเลเป็นเครื่องมือสกัดกั้นพวกพม่า เพราะ
ฉะนั้น เอกสารที่ส่งมาจากกัมพูชาก็เนื่องจาก โหม ชื่อหลิง เคยแจงให้สกัดกั้นพวกพม่า สำหรับ
สยาม พระยาสินควบคุมสถานการณ์ไว้ และมีความขัดแย้งกับ โหม ชื่อหลิง เจ้าเมืองพุทโธมาศ
เหตุไฉนราชการในพระยาสิน จึงมีเอกสารส่งไปถึง ซ่าย ฮั่น อาจเป็นเพราะ ซ่าย ฮั่น มีเอกสารไป
ถึงเขาก่อน เอกสารของสยามไม่มีถ้อยคำที่แสดงความไม่สุภาพ หรือไม่แสดงความเคารพ แต่เนื่อง
จากพระยาสินเป็นผู้กุมอำนาจสยามโดยไม่เป็นธรรม และเมื่อปีที่แล้ว ได้เคยมีสาส์นมาขอให้รับรอง
สถานภาพความเป็นกษัตริย์จากราชวงศ์ชิง และข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้กราบบังคมทูล ซึ่งพระองค์ก็มี
พระราชบัญชาอธิบายถึงน้ำใจอันควรจะมีสั่งจะและให้เขาไปช่วยเหลือ เชื้อสายกษัตริย์อยุธยา เพื่อ
ฟื้นฟูอำนาจกษัตริย์สยาม จนปัจจุบันก็ยังไม่มีการตอบรับอย่างเป็นทางการ จึง ไม่ควรมีเอกสารได้
ตอบกับเขา เมื่อ ซ่าย ฮั่น อยู่ในพุทโธมาศ ทำไมจึงส่งเอกสารให้เขา ครั้นกลับมายังกวางตุ้งแล้ว ก็
ยังไม่รายงานให้ทราบอีก เวลานี้ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบสวนซ่าย ฮั่น เมื่อได้ผลจะกราบทูล
ให้ทรงทราบ เนื่องด้วยขณะกราบทูลนี้ข้าพเจ้าอยู่ในระหว่างเดินทาง จึงได้ถวาย โจ้ว เจ้อ ฉบับนี้
ในจุดแวะพักของเจ้าหน้าที่ที่ส่งข่าวสาร คือ ไป๋ ผ่า (拜发) ที่ อำเภอแต้จิ๋ว
กราบทูลทรงทราบ เพื่อรอพระราชวินิจฉัย

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (งู พิ) ว่า อ่านแล้ว

ที่มาของเอกสาร งู พิ โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและ
 กวางสี ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๕

นี้ว่าสำคัญ จีนยังวางตัวเป็นกลางกับสยามและยังไม่ยอมรับสถานภาพของพระเจ้ากรุงธน

เอกสารฉบับที่ ๖

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ถูกเข้ากราบถวายบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ เรื่องที่กราบทูลทรงทราบคือ ตอนที่ข้าพเจ้าไปสอบสวนโจรที่ อำเภอแต้จิ๋ว ได้รับเอกสารจาก หวาง ลือตี้ หัวหน้าอำเภอ เหวิน ชาง จังหวัด ฉิง โจว ส่งมาถึง เอกสารที่มาจาก โหม ซื่อหลิง เจ้าเมืองพุทโธมาศ ซึ่งในเอกสารเหล่านี้มีฉบับหนึ่งที่ จักรี แซ่เจิ้น แห่งบางกอกของสยาม มีรายงานต่อ ข้าฯ อัน และข้าพเจ้าได้สอบถามทราบว่าปัจจุบันสยามยังอยู่ในอำนาจของพระยาสิน ไม่ควรมีเอกสารได้ตอบไปมากับเขา เมื่อตอนที่ ข้าฯ อัน อยู่ในพุทโธมาศ เหตุใดจึงได้ตอบกับเขา ครั้นเมื่อกลับจากกวางตุ้ง ยังไม่รายงานให้ทราบ จึงได้สอบสวน ข้าฯ อันซึ่งใน โจ้วเจ้อ ลงวันที่ ๒๕ ตุลาคม ก็ได้กราบทูลให้ทรงทราบ

ตามรายงานของ หมิง หง เหวียน (閔鶚元) ตำแหน่ง ปู้ เจิ้ง ฉื่อ^{๑๑} (布政使) เมื่อสอบสวน ข้าฯ อัน แล้ว ข้าฯ อัน ให้คำตอบว่า

“ปีที่แล้วได้นำเอาพระราชสาส์น ไปพุทโธมาศ จนถึงวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ปีนี้ โหม ซื่อหลิง จึงมีการรับเอกสารอย่างเป็นทางการและเมื่อวันที่ ๘ โหม ซื่อหลิง ให้ข้าน้อยไปถึงที่ทำการ และอัญเชิญ พระราชสาส์นให้ข้าน้อยอ่าน โหม ซื่อหลิง กล่าวว่า หัวหน้าเมืองชายทะเลส่วนมากสังกัดอยู่กับสยาม มีชายแดนติดต่อกับพม่า และจะต้องมีเอกสารส่งไปถึงเขาให้เขาสั่งให้ทุกเมืองสังกัดกับพม่า จึงจะได้รับชัยชนะ แต่เนื่องด้วยพระยาสินมีความขัดแย้งกับข้าน้อย ถ้าส่งเอกสารในนามข้าน้อย เขาอาจจะไม่เชื่อถือ ฉะนั้น โหม ซื่อหลิง จึงให้ข้าน้อยเขียนจดหมายฉบับหนึ่งและให้ส่งไป ตัว โหม ซื่อ หลิง ส่งให้ ข้าฯ อัน ทำจดหมายถึงพระยาสิน โดยจ้างให้ผู้อื่นเขียน ฉะนั้นข้าน้อยจึงเห็นด้วย จดหมายฉบับนั้นไม่ได้คัดลอกต้นฉบับ ปัจจุบันนี้สยามส่งเอกสารมา อาจเป็นการตอบจดหมายฉบับนั้นก็ได้ โหม ซื่อหลิง ไม่ถูกกับสยาม และขอให้ข้าพเจ้าทำเช่นนี้ ซึ่งมีใช้ความเห็นของข้าน้อยเอง ตอนที่กลับจากกวางโจว ก็ถูกสอบสวนความล่าช้าในการเดินทาง แล้วจะลงโทษ ข้าน้อยรู้สึกหวาดกลัว จึงหลงลืมเรื่องที่เคยส่งจดหมายไป มิได้ปิดปิดด้วยเจตนาร้าย”

เมื่อมีการสอบสวนทบทวนไปมา ก็ไม่เห็นมีเหตุผลอย่างอื่น จึงรายงานให้ทราบ ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อ เหยา เห็นว่า ข้าฯ อัน ไปส่งเอกสารที่เมืองพุทโธมาศ มีหน้าที่จะขอคำตอบจากโหม ซื่อหลิง เท่านั้น ไม่ควรจะส่งเอกสารหรือจดหมายไปที่อื่นในนามตัวเอง ซึ่งตามคำเสนอของโหม ซื่อหลิง จึงทำให้มีการได้ตอบเอกสารของคนในช่วงชิงราชบัลลังก์สยาม แม้จะไม่มีผลเสียต่อระบบราชการ แต่ก็เป็นการกระทำที่โง่เขลา ไม่รู้เรื่อง จึงให้จับ ข้าฯ ห้วน ไส่กุก และ

^{๑๑}ข้าราชการฝ่ายบริหารด้านการเมือง

รอลงอาญาคัดหัว^๖ เป็นการลงโทษที่ผิดวินัย ก้าวก่ายหน้าที การตัดสินลงโทษนี้ถือเป็นเค็ดฆา
การสอบสวนนี้ได้รวบรวมถวายให้ทรงทราบ เพื่อขอพระราชวินิจฉัย

พระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จูฟี่) ว่า อ่านแล้ว

ที่มาของเอกสาร จูฟี่ โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี
ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ปีเถียนหลงที่ ๓๕

นัยสำคัญ

จีนส่ง ซ่าย อั้น ไปพูดโหมกเพื่อสืบสภาพที่เป็นจริง ของสยาม และประเค็ด
ที่สำคัญว่า ซ่าย อั้น ส่งจดหมายติดต่อกับสยามโดยพลการ แต่ได้รับการติดค
กลับจากจักรี แซ่เจ็ด (รัชกาลที่ ๑ ในเวลาต่อมา) โดยพระเจ้ากรุงธน อาจ
มอบหมายให้ทำการแทนหรืออาจไม่ทราบเรื่องก็ได้ เนื้อความในจดหมาย คือ
การนัดกันโจมตีพม่า และขอให้สยามช่วยสกัดทหารพม่าที่อาจแตกทัพหนีมา
ทางชายแดนสยาม

^๖ตามธรรมเนียมโบราณของจีน การลงโทษประหารชีวิต จะต้องรอนจนถึงฤดูใบไม้ร่วง คือช่วง
เดือนกรกฎาคม ถึงเดือนกันยายน แต่ถ้ามีความอาญาสิทธิ์ ก็สามารถประหารได้ทันที

เอกสารฉบับที่ ๗

หลี่ ชื่อ เฮยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ถูกเข้าลงกราบบังคมทูล พระจักรพรรดิ เนื่องด้วย มีเรื่องกราบบังคมทูล ดังนี้

เมื่อเดือนมิถุนายน ปีที่แล้ว ซ่าฮั่น กลับจากสยามมาถึงกวางโจว โดยถือ เอกสารของ โหม ชื่อหลิง เข้าเมืองพุทโธมาศในเอกสารดังกล่าว “สยามถูกฮวนฟงลาย (พม่าชนกลุ่มน้อย บริเวณชายแดน)บุกรุก...” บัดนี้พระยาสิน กุมอำนาจในสยาม ถ้าหากมีพระราชสาส์นจากราชวงศ์ชิง บัญชาให้พวกฮวนฟงลาย ช่วยฟื้นฟูสยาม เพื่อชดเชยความผิดที่แต่ก่อนฮวนฟงลายได้รุกรานสยาม เรื่องนี้จะทำได้ง่าย”

ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อเฮยา ได้กราบบังคมทูลรายงานองค์พระจักรพรรดิและพระองค์ได้ มีพระราชสาส์นไปถึง โหม ชื่อหลิง อีก และมีคำสั่งว่า ถ้าหากมีหนังสือตอบจะได้กราบบังคมทูล ให้ทราบ

ข้าพเจ้าได้คัดพระราชสาส์นตามคำสั่งของพระองค์ และให้พ่อค้าเดินเรือส่งไปพุทโธมาศเมื่อเดือนกันยายน ขณะนี้ได้รับคำตอบจากทหารของ โหม ชื่อหลิง ซึ่งโดยสารเรือลำเดิมมา ส่งให้ จึงได้ทราบว่า โหม ชื่อหลิง “หมดหวังที่จะช่วยเพื่อนบ้านคือสยามแล้ว” ข้าพเจ้าคาดเดา ความหมายที่แฝงในคำพูดนี้ว่า เมื่อสยามแตกสามช่านเซ็น เจ้าผู้ พระนัคดาของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาได้หนีภัยไปยังพุทโธมาศ โหม ชื่อหลิง นั้น มีความปรารถนาจะยกเจ้าผู้ขึ้นเป็นกษัตริย์ เพื่อ คิดตั้งตัวเป็นใหญ่เสียเอง ต่อมา พระยาสิน ก็กุมอำนาจของสยามได้ และได้ขอตัวเจ้าผู้หลายครั้ง หลายครา ประกอบกับ โหม ชื่อหลิง ได้รับความประชัยในการทำศึกกับพระยาสิน จึงเกรงว่าพุทโธมาศจะถูกรุกรานอีก เมื่อเร็ว ๆ นี้ ราชสำนักฟ้า (ชิง) ได้สอบถามสภาพของสยาม และมีพระราชสาส์นติดต่อหลายครั้ง และ โหม ชื่อหลิง หวังว่าจะอาศัยบารมีแห่งกษัตริย์ราชวงศ์ชิง เพื่อป้องกันตนเอง นี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า โหม ชื่อหลิง มิได้ฟื้นฟูสยามด้วยความจริงใจ ฉะนั้นเราจึงควร ปฏิบัติตามพระราชสาส์นที่กล่าวมาคราวที่แล้วว่า “ปล่อยให้พุทโธมาศ จัดการสยามตามกำลังของเขาเอง จีนไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับ”

ในเอกสารของ โหม ชื่อหลิง ยังกล่าวว่า ปีนี้ เป็นวันครบรอบวันพระราชสมภพ สมเด็จพระราชชนนี แต่ตนเองยังไม่มีโอกาสได้แสดงความจงรักภักดี จึงขอถือโอกาสนี้ถวายพระพรให้ทรงพระเจริญ ตัวข้าพเจ้า (หลี่ ชื่อเฮยา) มีความเห็นว่า พระราชชนนีแห่งราชสำนักฟ้าของเรา นี้ เป็นปฐมนิยาเคลลที่ทุกประเทศเคารพนับถือ แม้ โหม ชื่อหลิง จะแสดงความจงรักภักดี แต่หาก คำนึงถึงว่า เขาเป็นเพียงหัวหน้าของชนชาวป่า และมีตำแหน่งต่ำด้อยไม่ควรที่ หลี่ ชื่อเฮยา จะอนุญาต ให้ โหม ชื่อหลิง เข้าเฝ้า อันเป็นการผิดจารีตราชสำนัก ส่วนที่ โหม ชื่อหลิง กล่าวว่า ซ่าฮั่น

ทำราชการด้วยความขยันขันแข็ง จึงขออย่าได้ลงโทษสถานหนัก ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องเหลวไหล คำทรมาน ข้าพเจ้า หลี ซื่อเหยา คิดว่าการที่ ซ่าย ฮั่น ถูกลงโทษนั้น โหม ซื่อหลิง ซึ่งอยู่ไกลออกไป จะทราบได้อย่างไร ทั้ง โหม ซื่อหลิง ยังบังอาจแสดงความคิดเห็น คงจะมีเหตุผลซ่อนเร้นบางอย่าง จึงได้สั่งให้มีการสอบสวนผู้ที่ส่งจดหมายมา ปรากฏว่า เรื่องนี้ เป็นการพุดคุยกันระหว่างพวกเดินเรือ และ โหม ซื่อหลิง ซึ่งได้ข่าวมาจากพ่อค้าเดินเรือ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าได้เขียนเอกสารตอบกลับไป ในนามของข้าพเจ้าเอง ว่า

“ เรื่องที่จะเข้าร่วมถวายพระพรในพระราชชนนีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระราชชนนีนั้น เกี่ยวข้องกับจารีตในราชสำนัก ข้าพเจ้าไม่สามารถให้คำตอบแทนราชวงศ์ซึ่งได้ ส่วน การที่ ซ่าย ฮั่น กลับมาล่าช้า จึงได้รับโทษตามสมควร เป็นเรื่องปกติ ที่องค์พระจักรพรรดิจะทรงปูนบำเหน็จ หากมีความชอบ และลงโทษหากมีความผิด แม้ข้าราชการผู้ใหญ่อย่างข้าพเจ้า หลี ซื่อเหยา ก็ไม่บังอาจเสนอความคิดเห็นของตนเองได้ ส่วนในฐานะของ โหม ซื่อหลิง ซึ่งเป็นเจ้าเมือง จะไปเที่ยวพุดจาอะไรได้ ถ้าข้าพเจ้า หลี ซื่อเหยา จะถวายคำร้องของท่านแล้ว ท่านจะต้องถูกประนาม ถูกลงโทษ และท่านในฐานะที่เป็นชาวต่างประเทศ ย่อมไม่สามารถล่วงรู้จารีตระเบียบในราชสำนัก ข้าพเจ้าจึงได้อธิบายให้ทราบทั้งขอให้รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระจักรพรรดิด้วย ต่อไปนี้ท่านควรจะรู้หน้าที่ของตัวเอง โดยไม่พึงกระทำการใดๆ อันไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง”

เนื้อหาข้างต้นนี้ จะถูกต้องประการใด กำลังอยู่ในระหว่างทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงทราบ และขอพระราชวินิจฉัย

(คัดลอกจากเอกสารของ โหม ซื่อหลิง คำพูดของเจียง เจา ซึ่งเป็นผู้ส่งเอกสารมาถวาย พระจักรพรรดิ โดยใช้ความเร็ว ๔๐๐ ลี ต่อวัน จากกวางโจว ถึงปักกิ่ง กราบทูลเพื่อขอพระราชวินิจฉัย)

มีพระราชวินิจฉัย ด้วยหมึกแดง (งู พิ) ว่าทราบแล้ว ดีมาก

ที่มาของเอกสาร ดู พี โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลทกวางคั้งและกวางตี
ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ปีเถียนหลงที่ ๓๖

นัยสำคัญ หลี่ ซื่อเหยา รู้ความจริงว่า โหม ซื่อหลิง มิได้ช่วยสยามฟื้นฟูด้วยความจริงใจ
จึงเสนอความเห็นว่าปล่อยให้ฟูโหมมาจัดการกับสยามตามลำพัง โดยเงินไม่
ควรเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัว

เอกสารฉบับที่ ๘

หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี และ เต๋อ เป่า (德保) ผู้ตรวจราชการมณฑล กวางตุ้ง ถูกเข้าลงกราบบังคมทูลพระจักรพรรดิ ในเรื่องคั้งนี้ เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ปีเขียนหลังที่ ๓๖ เราได้รับเอกสารจาก หยิว ห้าน (俞瀚) หัวหน้าอำเภอหนานไห่ว่า “ประเทศสยามส่งหัวหน้าข้าราชการมา ๓ คน และ ล่าม หยาง แลซุน (杨开春) พร้อมกับควบคุมเชลยชายหญิง พวกฮวนฟงลาย จำนวน ๓๕ คน โดยสารเรือ และนำเอกสารมาถึงมณฑลกวางตุ้ง”

พวกเราได้เปิดดูเอกสารที่ส่งมา ปรากฏว่าเป็นเอกสารที่ส่งมาจาก เจิ้น เจ้า (郑昭) หรือพระยาสิน มีความว่า “ปีที่แล้วได้ไปสกัดกั้นพวกฮวนฟงลาย ซึ่งตามพระราชสาส์นของราชวงศ์ชิงระบุว่า ในฤดูหนาวได้ส่งทหารไปตีเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของพวกฮวนฟงลาย ตลอดระยะทางก็ได้รับชัยชนะ พร้อมกับได้เมืองต่าง ๆ จนถึงนอกเมืองเชียงใหม่ แต่เมืองสยามขาดเสบียงอาหาร และดินปืน จึงต้องถอยทัพกลับ บัดนี้จะได้จัดส่งเชลยชาย-หญิง พวกฮวนฟงลาย และแผนที่ที่เขียนขึ้น ส่งไปถวายให้กษัตริย์ราชวงศ์ชิง”

พวกเราได้ทำการสอบสวนรายละเอียดและตามความเห็นข้าราชการที่มาในวันนั้น ได้ความว่าเอกสารฉบับนี้มีสาระที่ “ไม่ต่างอะไรกับเนื้อหาของเอกสารพระยาสิน ซึ่งส่งทหาร ๑๐,๐๐๐ คน ไปทำศึกกับเชียงใหม่เมื่อเดือนธันวาคม ปีที่แล้ว”

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา และ เต๋อ เป่า มีความสงสัยว่าในเมื่อสยามถูกรุกราน เราจะเกณฑ์ไพร่พลมากมายได้อย่างไร และเชลยที่จับได้ก็มีเพียงสิบกว่าคน ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก ถ้าหากส่งทหารแสนกว่าคนไปตีเมืองใดเมืองหนึ่ง เหตุใดจึงไม่เตรียมเสบียงอาหารให้พร้อมจนนอกเมือง เกิดขาดเสบียงอาหาร คำพูดแต่ฝ่ายเดียว จึงไม่น่าเชื่อถือได้ และตัวพระยาสินเอง เดิมเป็นเพียงหัวหน้าทหารของสยาม เมื่อสยามถูกพวกฮวนฟงลายบุกรุกแล้ว เขากลับไม่คิดอ่านฟื้นฟูสยาม หรือแก้แค้นให้เจ้านาย กลับถืออำนาจควบคุมบ้านเมือง และเมื่อปีเขียนหลังที่ 33 ได้ให้ เงิน เหม่ย

(陈美) นำเอกสารมายังกวางตุ้งขอการแต่งตั้ง ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ก็ได้นำถวายให้ทรงทราบแล้ว มีการดำหนิ คิเตียน พร้อมทั้งส่งเอกสารคืนกลับไปและพระองค์ก็มีพระราชสาส์นอธิบายถึงความจำเป็นสัจธรรม โดยให้พยายามยกย่องฟื้นฟูเชื้อสายกษัตริย์เก่า ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ก็ได้คัดลอกพระราชสาส์น พร้อมทั้งให้ เงิน เหม่ย นำไปกราบทูลพระยาสิน ให้ทรงทราบ แต่ขณะนี้พระยาสินก็ยังไม่มีความคอบกลับมา ปีที่แล้ว ซ่าย อั้น ข้าราชการตำแหน่ง โหยว จี้ ได้นำพระราชสาส์นไปถึงพุทโธมาศ เพื่อจะให้ โหม ซื่อหลิง เจ้าเมืองพุทโธมาศ แจ้งให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ตามชาย

ทะเลให้ทราบ เพื่อเตรียมสกัดกั้นพวกโจรพม่าที่หนีสงคราม ซำฮั่น เชื้อฟิ่งคำพูดของ โหม ซื่อหลิง และสั่งให้พระยาสินไปสกัดกั้นพวกโจรฮวนฟงลาย แต่พระยาสินได้แต่สั่งให้ข้าราชการในสังกัด (คือเจ้าพระยาจักรี) เขียนเอกสารตอบ ซำฮั่น โดยผ่านทาง โหม ซื่อหลิง เรื่องนี้ ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ก็ได้สอบถาม ซำฮั่น ผู้ที่ถูกกุมตัวของจำอีกครั้งหนึ่ง และได้วาทผลการสอบสวนให้พระ จักรพรรดิทรงทราบแล้ว ขณะนี้พระยาสินได้ส่งเขลย ชาย-หญิง พวกฮวนฟงลายจำนวนสิบกว่าคน ก็เพื่อทำตามพระราชสาส์น ข้ออ้างนี้ถือว่าไร้สาระ แต่ในท้ายบทก็มีประกาศว่า พระราชลัญจกร^{๒๖} ของกษัตริย์สยาม ถูกพวกฮวนฟงลาย แผลทำลายจนหมดสิ้น ขอให้ราชสำนักชิงพระราชทานตรา พระราชลัญจกรให้ใหม่ และอนุญาตให้สยามมาจับก้องคังที่เคบปฏิบัตินมา การที่เขากล่าวเช่นนี้ก็ อาจเป็นไปได้ว่า โหม ซื่อหลิง รับเอาเจ้าจู้ พระนัดดาของกษัตริย์สยามไว้ให้อยู่ในอารักขาของคน ทั้งสองฝ่ายจึงได้ทำการสู้รบกัน และหลายปีมานี้ ราชสำนักจึงได้ส่งข้าราชการไปสำรวจสภาพ สยามที่พุทโธมาศ พระยาสินจึงเกิดสงสัยที่ โหม ซื่อหลิง จะแก้แค้นสยาม โดยอาศัยบารมีราช สำนักชิง เพราะฉะนั้นพระยาสิน จึงยกเป็นข้ออ้างที่จะส่งเขลยฮวนฟงลายให้จีน เพื่อให้จีนพอใจ และเป็นการป้องกันตนเอง แผนที่ที่ส่งมา ก็ไม่สู้มีความชัดเจนนัก เราจึงจำเป็นต้องสอบถามพวก ฮวนฟงลาย ที่ถูกส่งมา จึงจะทราบความเป็นจริง

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบถาม หยาง กายซุน (杨开春) ซึ่งทำหน้าที่ ล่าม เขาบอกว่าเขารู้แต่ภาษาไทยเท่านั้น ทำให้การของพวกฮวนฟงลาย ได้รับการถ่ายทอดโดยหัว หน้า ข้าราชการของพระยาสิน เขลยที่ส่งมานั้น อาจจะเป็นชาวบ้านที่อยู่ตามชายแดน แต่ให้การ เห็นว่าเป็นเขลยสงคราม แต่เนื่องด้วยไม่สันักภาษาจึงยากที่จะสอบสวน ข้าพเจ้าเคยทราบอยู่ที่ กรุงปักกิ่ง มีผู้รู้ภาษาพม่าเพราะฉะนั้น จึงจัดส่งเขลยคังกล่าวซึ่งมี เชีย ตู เอียน ต้า (泻都燕达) เป็นหัวหน้า และเขลยชายทั้งหมด ๘ คน เขลยหญิงชรา ๔ คน ให้เดินทางไปปักกิ่ง เมื่อถึงปักกิ่ง แล้วขอให้พระจักรพรรดิมิบัญชาให้เสนาบดีกลาโหม สอบสวนรายละเอียด หากเป็นพวกฮวนฟงลาย จริง ก็อาจจะได้ทราบสภาพที่แท้จริงของพม่า และมีผลดีต่อการป้องกันชายแดนจีน สำหรับล่ามและ พวกเขลยหญิงที่เหลืออยู่ จะให้อยู่ ณ ทลกวางคังชั่วคราว จึงเรียกมาเพื่อให้ทราบและคัดลอกเอกสาร แผนที่ที่ส่งมา ตลอดจนผลการสอบสวนทั้งหมด ถวายพระองค์โดยด่วน เพื่อขอพระราชวินิจฉัยต่อไป

พระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จูฟี่) ว่า ทราบแล้ว

^{๒๖} คราประจำพระองค์

ที่มาของเอกสาร

จู่ ที โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและ
กว๋างตี้ และผู้ตรวจราชการมณฑลกว๋างตุ้ง ลงวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ปี
เขียนหลังที่ ๓๖

นัยสำคัญ

ฝ่ายไทยทำตามที่ ซำย อั้น แจ้งในจดหมาย คือสกัดทัพพม่าที่แตกหนีไป
จับเชลยได้ ๓๕ คน ส่งตัวไปให้จีน แสดงว่าสยามต้องการได้รับความ
ไว้วางใจจากจีนมาก

เอกสารฉบับที่ ๕

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้ง และกว๋างสี ขอกราบถวายบังคม
ทูลรายงานต่อองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วยได้รับพระราชโองการ “ตามที่ หลี่ ซื่อเหยา ส่งตัวฮวนผู้ชาย ๘ คน
ผู้หญิง ๔ คน ซึ่งพระยาสินแห่งสยามจับได้มานั้น ขอมอบให้เสนาบดีกลาโหมเป็นผู้สอบสวน ถึง
แม้ว่าคนเหล่านี้ส่วนมากเป็นคนเชิงใหม่ แต่ก็มีคนหนึ่งชื่อ เชี๋ย ตู เยียน คำ (泻都燕达)
เป็นหัวหน้าเล็ก ๆ ของพม่าจริง ฉะนั้นย่อมแสดงว่าพระยาสิน ปฏิบัติตามคำสั่งให้จับพวกโจรมา
ถวายจริง และแสดงว่าเขามีจิตใจใคร่แสดงความจงรักภักดีต่อเรา เมื่อปีก่อนพระยาสินส่งคนนำ
สาส์นมาให้ หลี่ ซื่อเหยา ใคร่จะขอให้ หลี่ ซื่อเหยา ส่งต่อมายังราชสำนัก เพื่อขอให้การแต่งตั้ง
(อ๋อง) แต่เนื่องจากครั้งนั้น หลังจากสยามแตกแล้ว เจิ้น เจ้า ได้ทำการเข่นฆ่าทำลายเชื้อพระวงศ์
และถือโอกาสชิงราชสมบัติ ไม่ควรจะได้รับแต่งตั้ง (ให้เป็นอ๋อง) จากเรา เราจึงได้กล่าวคำหยาบไป
มาในปีนี้ได้ถือโอกาสจับฮวนพุงลาย ซึ่งเป็นโจรทรยศมาถวายเพื่อหวังได้รับการแต่งตั้งจากเรา
อีก แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนอง ถ้าพูดในด้านเหตุผลก็สมควรอยู่ แต่เราเห็นว่ามันจะมากเกินไป
เพราะพวกอี (夷 พวกคนป่าเถื่อนที่อาศัยอยู่ในทะเลเกาะ) ย่อมไม่รู้จักประเพณีที่ดี การเปลี่ยน
ราชวงศ์ หรือการชิงอำนาจกันย่อมเป็นเรื่องธรรมดา เช่นที่เมืองอันนัม (ญวน) พวกแซ่เจิน (ครัน)
แซ่โหม (หมาก) และแซ่หลี่ (เล) ก็เปลี่ยนกันเป็นเจ้าเป็นนายบ่อยๆ ไซ้ว่าจะมีแค่สยามเท่านั้นก็หาไม่
อีกประการหนึ่งพระยาสินก่อนการขึ้นครั้งนี้ เนื่องจากโจรพม่ามาตีสยามแตก จึงถือข้อนี้เป็นเหตุทำ
การแก้แค้น ไม่ใช่มีเจตนาจะแย่งราชสมบัติและหลังจากได้รับพระบรมราชโองการจากราชสำนัก
จึงแล้ว ก็รีบปฏิบัติตามอย่างพิถีพิถัน และได้ส่งกองทัพไปตีเชิงใหม่ จับตัวหัวหน้าพม่ามา
จึงไม่ต้องสงสัยในข้อที่ว่าเขาเป็นปรปักษ์กับพม่าจริงหรือไม่ พร้อมกันนั้นเขาก็ได้รับพระมหา
กรุณา เพื่อให้ได้รับการแต่งตั้ง (เป็นอ๋อง) มาหลายครั้งหลายหน แสดงว่าเขายังเทิดทูนราชสำนัก
ฟ้าอยู่ เราไม่ควรจะยึดมั่นอยู่แต่ในความคิดเห็นเก่า ๆ ซึ่งเป็นการคิดไม่ตรึกกันมากเกินไป ส่วนกรณี
ที่เขาตั้งตัวเป็นใหญ่ นั้น เราอย่าไปพิถีพิถันในเรื่องฐานะของเขาและไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เรา
ต้องระลึกว่า พระยาสิน กำลังตั้งตัวเองขึ้นใหม่ ๆ ย่อมอยู่ในสภาพโดดเดี่ยว จึงต้องการมา
สวมมิกัดดีต่อจีน ถ้าเราปฏิเสธทอดทิ้งเขาเช่นนี้ตลอดไปเขาอาจฉกฉวย และหันไปเข้ากับโจรพม่า ซึ่ง
กลับจะเป็นนโยบายที่มีผลร้ายยิ่งขึ้น จึงให้ส่งไปยัง หลี่ ซื่อเหยา ว่า ค่อยไปถ้าพระยาสินไม่ได้ส่ง
คนมาหาเรา ก็ไม่ต้องจัดการอย่างใด แต่ถ้าส่งทูตมาขอการแต่งตั้งอีก หรือต้องการจะจับก้อง จง
อย่าได้ปฏิเสธเหมือนอย่างแต่ก่อน ขอให้สังเกตเจตนาของเขาว่ามีความบริสุทธิ์เพียงใดและร้าย

งานให้เราทราบทันที เพื่อเราจะพิจารณาให้การแต่งตั้ง การปฏิบัติเช่นนี้จึงจะเป็นการสอดคล้องกับ
วิธีการปกครองประเทศภายนอก จึงขอให้ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งทราบตามนี้ด้วย”

เมื่อได้รับพระราชโองการดังกล่าวข้างต้นแล้ว ทางข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบสวน
เชี่ย คู เยียน ต้า ซึ่งเป็นหัวหน้าพวกฮวนฟงหลายและเซลยซาซหึงที่ส่งมายังกวางตุ้งแล้ว จึงได้จัด
ส่งพวกนี้ไปยังปักกิ่งเพื่อสอบสวนเพิ่มเติม และวันที่ ๗ เดือนกันยายน ได้รับพระราชโองการอีก
โดยสั่งให้ข้าพเจ้ามีหนังสือคอบพระยาสิน อ้างว่าเป็นความคำริขของข้าพเจ้าเอง ซึ่งหมายความว่า
“พวกฮวนฟงหลายที่ส่งควมมานั้น จะเป็นโจรพม่าจริงหรือไม่ จะต้องมีการสอบสวน ส่วนเรื่องที่ท่าน
ขอความกรุณาให้ได้จิ้มก้องคามประเพณีเดิมนั้น ทางเราไม่สามารถนำความขึ้นกราบบังคมทูลได้”

เนื่องด้วยเขาจะส่งคนเดินเรือทางไกล ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องให้รางวัลบ้าง จึง
มอบแพรคว่น ๔ พับ ผ้าไหมสี ๔ พับ พร้อมนี้ได้คัดลอกเอกสารส่งให้ผู้รับเอกสารคนเดิมนำ
กลับไปด้วย

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา จักปฏิบัติตามพระบรมราชโองการที่องค์พระจักรพรรดิ
ทรงมีพระราชประสงค์อย่างเคร่งครัด คราวต่อไป หากพระยาสินจะส่งทูตมายังกวางตุ้ง เพื่อจะ
ขอจิ้มก้องด้วยน้ำใสใจจริงแล้ว ข้าพเจ้าก็จะนำความขึ้นกราบบังคมทูล เพื่อขอพระราชวินิจฉัย
ความเป็นมาของเรื่องนี้จำเป็นต้องกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จู ที) ว่า อ่านแล้ว

ที่มาของเอกสาร จู ที โจ้ว เจ้อ ประเทศต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี
ลงวันที่ ๗ ธันวาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๖)

นัยสำคัญ จีนแสดงที่ทำยอมรับพระเจ้ากรุงธน ว่าเป็นประมุขของสยามมากกว่าเดิม

เอกสารฉบับที่ ๑๐

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง และกวางตี้ ถูกเข้าลงกราบบังคมทูลพระจักรพรรดิ

เนื่องด้วย กษัตริย์สยาม คือ พระยาสิน ได้จัดส่งเชลยพวกฮวนฟงลาช ซึ่งได้กราบถวายบังคมทูลให้ทรงทราบแล้วนั้น และได้จัดส่งตัว เชีย ตู เยียน คำ กับเชลยชาย-หญิง ทั้ง ๑๒ คน ส่งมายังปักกิ่ง เพื่อให้เสนาบดีกลาโหมสอบสวน ส่วนเชลยอีก ๒๗ คน^{๖๖} ซึ่งเป็นผู้หญิงและเด็ก จะยังคงให้พำนักอาศัยอยู่ที่กวางตุ้ง เพื่อยรอกการพิจารณาตัดสิน วันที่ ๑๓ ธันวาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๖ ได้รับเอกสารจากเสนาบดีกลาโหม ซึ่งมีความเห็นว่า “จะจัดส่ง เชีย ตู เยียน คำ ไปยังมณฑล เหซ หง เจียง (黑龙江 คือแมนจูเรีย) เพื่อให้ไปเป็นทาสรับใช้ของทหารที่นั่น ส่วนอีก ๒๗ คน จะให้ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้ง จัดหาที่พักให้ที่กวางตุ้ง

เมื่อคัดลอกเอกสารกราบทูลข้อราชการ จึงได้ทราบว่า เชลยฮวนฟงลาช เด็กและผู้หญิง ๒๗ คนนั้น มีอยู่ ๓ คนที่เกิดอาการป่วยและเสียชีวิตลง เหลืออยู่ ๒๔ คน และข้าพเจ้าจะจัดส่งให้ไปเป็นทาสของทหาร ๘ ชง ที่ประจำมณฑลกวางตุ้ง เรื่องนี้ข้าพเจ้าได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ส่งเชลยเหล่านี้ไปมอบให้จอมพลทหารประจำมณฑลกวางตุ้งแล้ว และกราบบังคมทูลให้องค์พระจักรพรรดิทรงทราบ

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จู פי) ว่าทราบแล้ว

ที่มาของเอกสาร

จู פי โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศ จากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางตี้ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๖

นัยสำคัญ

การแยกจัดส่งเชลยพม่าที่พระเจ้ากรุงธนจับได้

^{๖๖} เชลยทั้งหมดมี ๓๕ คน

เอกสารฉบับที่ ๑๑

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ถูกเข้าลงกราบ
บังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วย ข้าพเจ้าได้รับเอกสารจาก เจิ่น เจ้า^{๒๒} (พระยาสิน) แห่งสยาม เมื่อวันที่
๒๘ กรกฎาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๗ ความว่า ปีที่แล้ว เจิ่น เจ้า ได้นำกองทหารไปปราบพวทูโฆมาศ
ได้พบ ฉิน จุ้นซิง (陈俊卿) และ เหลียง ช่านเสวียน (梁上选) ซึ่งเป็น
ชาวนาในอำเภอ ไห่ ฟง (海丰) มณฑลกวางตุ้ง พวกเขาได้อพยพครอบครัวไปทำ
นาที่อำเภอหยาง เจียน (阳江) ตั้งแต่ปีเถียนหลงที่ ๓๐ แต่โชคร้ายที่เกิดพายุ และ
หอบเอาพวกเขามาถึงพวทูโฆมาศ และถูกเจ้าเมือง คือ โหม ซื่อหลิง จับกุมขังไว้ ไม่ให้กลับ
ประเทศ ต้องคลั่งค้างอยู่ที่พวทูโฆมาศถึง ๖ ปี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก เรา จึงให้เงินและ
จัดการให้เด็กที่รอดชีวิตทั้งหมด ๓๕ คน ลงเรือสินค้าของ ซู เหยียนเจิน (苏源成)
และสี บู้ (许部) เพื่อส่งกลับภูมิลำเนา แต่ปรากฏว่ามีแค่เรือที่ ซู เหยียนเจิน ที่นำ
เหลียง ช่านเสวียน และคนอื่น ๆ รวม ๑๘ คน เท่านั้น ที่มาถึงกวางตุ้ง ส่วนเรือของ สี บู้
(许部) ซึ่งจัดส่ง ฉิน จุ้นซิง และคนที่เหลืออีก ๑๗ คนนั้น ยังมาไม่ถึงกวางตุ้ง ข้าพเจ้า
หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบสวน เหลียง ช่านเสวียน ว่า เขาจะนำครอบครัวอพยพไปหาที่ทำนาที่
อำเภอหยาน เจียง จริงหรือไม่ และสงสัยว่าเหตุใด จึงใช้เรือธรรมดาของชาวไร่ชาวนา ซึ่งไม่
เหมาะต่อการออกทะเลที่มีคลื่นลมแรงจัด อันที่จริงพวทูโฆมาศ มีผู้ย้ายไปอยู่มากมาย และทุกปีจะมี
พวกพ่อค้าลงเรือมาค้าขายอย่างคั่งเนื่อง จึงไม่ยากนักที่จะลงเรือกลับบ้านเมืองเดิม และการที่ โหม
ซื่อหลิง เจ้าเมืองพวทูโฆมาศ จับชาวนาพวกนี้ไว้ คงจะไม่สมเหตุผล ทั้งหากพิจารณาว่า เจิ่น เจ้า
กับ โหม ซื่อหลิง เคยเป็นศัตรูกันมาช้านานแล้ว ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่า เจิ่น เจ้า อาจจะยึดพวทูโฆมาศ
เป็นของตนเอง แต่เกรงว่า โหม ซื่อหลิง จะรายงานถึงราชสำนักกรุงปักกิ่ง ดังนั้น เจิ่น เจ้า จึงนำ
จะแต่งเรื่องเป็นเท็จขึ้น เพื่อใส่ร้าย โหม ซื่อหลิง ว่าจับชาวนาของจีนคุมขังไว้ และเพื่อต้องการ
แสดงความสวามิภักดิ์ต่อราชสำนักจีน

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา และเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ได้สอบสวน เหลียง ช่านเสวียน
ได้ความว่า “เดิมทีข้าพเจ้า (เหลียง ช่านเสวียน) มิได้ประสงค์จะไปหาที่ทำนาที่อำเภอหยาน เจียง
จนถูกลมพายุพัดหอบเอาไปถึงพวทูโฆมาศ ในความเป็นจริงแล้ว ก็เคยได้ยินกิตติศัพท์ว่าพวทูโฆมาศ
ที่ทำการอุดมสมบูรณ์และกว้างขวาง จึงได้พาครอบครัวลงเรือของ หู หลง จง (胡荣宗)

^{๒๒}ขณะนี้ได้รับการยกย่องจากราชสำนักจีนว่าเป็นกษัตริย์แล้ว.

ไปถึงพุทโธมาศแถว เหลียน ฉือ (莲池) เมื่อเดือนพฤศจิกายน ปีเถียนหลงที่ ๓๐ และเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ปีที่แล้ว กองทหารสยามได้บุกพุทโธมาศจน โหม ชื่อหลิง ต้องหนีไป อันนัม ชาวเมืองพุทโธมาศก็แตกसानซ่านเช่นไปตามที่ต่าง ๆ ข้าพเจ้านั้น หลบซ่อนอยู่ตามเขา แต่ก็ถูกทหารสยาม จับตัวเป็นเชลย และถูกส่งตัวมายังบางกอก ข้าพเจ้าได้ให้การว่า ข้าพเจ้ามีภูมิ ล่าเนาอยู่ในเมืองจีน พร้อมทั้งขอร้องให้สยามส่งตัวกลับบ้านเกิด อันที่จริง คนจีนที่มาทำมาหากิน อยู่ที่พุทโธมาศ ก็มีอยู่มากมาย และโหม ชื่อหลิง ก็ไม่เคยเข้ามายุ่งเกี่ยวกับหรือจับกุมขัง แต่อย่างไร”

เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม โหม ชื่อหลิง ได้จัดส่ง โหม หวู่ (莫武) นำ เอกสาร โดยสารเรือของ โหม กว๋านยี่ (莫广亿) มาถึงกวางคู้ง และแจ้งว่าพุทโธมาศ ถูกจีน เข้า ยึดครองได้แล้ว และกัมพูชาก็ถูกจีน เข้า บุกรุกเช่นกัน ในขณะที่เดียวกันก็ได้บรรยายถึงความยากลำบากของเขาและแจ้งว่า โหม ชื่อหลิง ก็ย้ายไปอยู่ชายแดนพม่าชั่วคราว ปัจจุบันกำลัง จะนำกำลังทหารมาช่วยยึดพุทโธมาศคืน พร้อมทั้งยกย่องเชื้อสายกษัตริย์สยามเก่า (อยุธยา) เป็นข้ออ้าง โดยขอให้ราชสำนักซึ่งเป็นผู้วินิจฉัยความเหมาะสม

ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อเหยา ได้ตรวจสอบเอกสารของ จีน เข้า อีกครั้งหนึ่ง จึงทราบว่า จีน เข้า ได้นำทหารเข้ายึดท่าเรือเมืองพุทโธมาศ ซึ่งดูเหมือนท่าเรือนี้ แต่ก่อนเคยเป็นของสยาม แต่ชื่อพุทโธมาศ ก็เรียกต่างจากชื่อ เหว เซียน^{๒๒} (河仙) นอกจากนี้ ท่าเรือของโหม ชื่อหลิง ยังถูกจีน เข้า ยึดไว้ได้ เหลือผู้รอดชีวิตเพียงคนเดียวไม่มีที่พึ่งพา จึงไปอาศัยอันนัมอยู่ชั่วคราว แต่เอกสารที่ส่งมาก็บอกเรื่องราวไม่สู้ชัดเจนนัก จึงได้สอบถาม โหม หวู่ ซึ่งเขาแจ้งว่าท่าเรือพุทโธมาศกับ เหว เซียน เป็นที่เดียวกัน และเป็นของอันนัม มีบริเวณติดกับบริเวณชายแดนสยาม แต่ไหนแต่ไรมาพุทโธมาศก็จิมก้องทั้งกับสยามและอันนัม ส่วน เป็น ไถ (笨台) (กัมพูชา) ก็เป็นอีกประเทศหนึ่ง เมืองด้วยเจ้าจู้ย หนีภัยไปถึงท่าเรือ จีน เข้า ไปขอเจ้าจู้ย จาก โหม ชื่อหลิง แต่ โหม ชื่อหลิง ไม่ยินยอมมอบพระองค์ให้ ทั้งสองจึงกลายเป็นศัตรูกัน ครั้นปีเถียนหลงที่ ๓๕ โหม ชื่อหลิง นำทหาร และส่งเจ้าจู้ยกลับประเทศสยาม เมื่อไปถึงจันทบุรี ก็ต้องพ่ายแพ้ จีน เข้า และเมื่อเดือนตุลาคมปีที่แล้ว จีน เข้า นำทหารไปบุก เหว เซียน เจ้าจู้ยและบุตรหนีไปถึง ลีว เลียน (绿练) ของอันนัม ซึ่งมีระยะทางห่างจากท่าเรือหลายวัน ขณะนี้มีข่าวว่าอันนัมจะส่งทหารไปช่วย โหม ชื่อหลิง ในฤดูใบไม้ผลิ ส่วนกษัตริย์ของกัมพูชาได้ยืนยันว่า เพราะเขารับ เจ้า ชื่อ ซาน^{๒๓} จึงเกิดความขัดแย้งกับ จีน เข้า และกษัตริย์กัมพูชาก็มีพระอนุชาองค์หนึ่ง

^{๒๒} อันที่จริงพุทโธมาศเป็นเมืองเดียวกับเหวเซียน หรือฮาเดียน แต่ หลี่ ชื่อ เหยา เข้าใจผิดว่าเป็นคนละเมือง

^{๒๓} เชื้อสายกษัตริย์อยุธยาอีกพระองค์หนึ่ง คือ เจ้าศรีสังข์

คือ ซี ชื่อหวัง (西四王) ซึ่งประสงค์แย่งชิงอำนาจจากพี่ชาย โดยขอความช่วยเหลือ จาก
เจิ่น เจ้า ให้นำทหารไปโจมตีกัมพูชา จนกษัตริย์กัมพูชาต้องลอบทัพไปถึงบริเวณ จิน ตา (金塔)

ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อเหยา มีความเห็นว่า เจิ่น เจ้า ในฐานะที่เป็นหัวหน้าประเทศสยาม บังอาจ
ฉวยโอกาสยึดครองอำนาจ และต้องการเชิดชูเชื้อสายกษัตริย์อยุธยา ซึ่ง โหม ชื่อหลิง คูเหลืออยู่ ส่วน
โหม ชื่อหลิง เองก็ยังมีสิทธิ์ในการคุ้มครองดูแลเชื้อพระวงศ์ เพื่อจะแย่งชิงอำนาจสยามไว้เป็นของคน
ความลับของทั้ง ๒ ฝ่ายนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจน เจิ่น เจ้า นั้น แม้จะยึดครองบางกอกมาหลายปี
แต่ก็ไม่กล้าเข้าครอบครองเมืองหลวงเก่า^{๒๕} จะเห็นว่าคนในสยามก็ยังไม่ยอมรับ เจิ่น เจ้า ส่วน โหม
ชื่อหลิง ก็ถือว่าหลายปีมานี้ได้มีการติดต่อกับราชสำนักชิงอย่างต่อเนื่อง จึงอ้างเรื่องนี้ เป็นเหตุต่อ
รองอำนาจกับจีน จากเอกสารของ โหม ชื่อหลิง เห็นว่าการที่ราชสำนักชิงไม่พระราชทานสิ่งของ
ให้ เจิ่น เจ้า จึงเป็นข้ออ้างที่จะหาเหตุกับสยาม แต่อันที่จริงเอกสารที่ราชวงศ์ชิงส่งมาถึงสยามขอ
พระบรมราชานุญาตถวายพระพรพระบรมราชชนนีในวโรกาสเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา และขอ
ลูกแก้โทษให้ ซำย อัน ซึ่งเอกสารนี้ ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อเหยา ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลทรงทราบ
แล้ว แต่ได้เสียไปว่าเรื่องนี้ไม่อาจนำถวายได้ พร้อมทั้งได้ถวายรายงานให้ทรงทราบถึงความควร
ไม่ควรของเขา แล้วให้ข้าราชการ เจียง เฉา (江朝) นำกลับไป โดยให้ทำทิวาไม่ทราบ
เรื่องมาก่อน เพียงแต่ขอความเห็นใจจากเรา

การที่คนป่าเถื่อนในเกาะทะเล มีการรุกรานซึ่งกันและกัน เราไม่จำเป็นต้องเข้าไป
ยุ่งเกี่ยว แต่เมื่อเขาได้ส่งเอกสารมาถ้าเราไม่มีเอกสารตอบ อาจจะไม่ใช่หลักการปกครองที่เหมาะสม
ดังนั้นข้าพเจ้า หลี่ ชื่อ เหยา จึงได้มีสารขึ้นในนามของข้าพเจ้าเองมีข้อความว่า

“สยามเป็นเมืองในอาณัติของราชวงศ์ชิงและมีความสัมพันธ์ด้วยระบบบรรณาการ
มานานปี แต่ปรากฏว่า เมื่อเร็วๆ นี้ สยามได้ถูกพวกฮวนหลงหลายรุกราน ถ้าหากเวลานั้นเชื้อสาย
กษัตริย์อยุธยาขอความช่วยเหลือมายังราชสำนักชิง ก็อาจจะได้รับการตอบสนอง แต่เวลานี้เชื้อสาย
กษัตริย์อยุธยาเหลือเพียงพระองค์เดียว คือ เจ้า ชื่อ ซาน ทั้งยังไม่แน่มักว่าจะยังทรงพระชนม์ชีพ
อยู่หรือไม่ ในขณะที่พวกกบฏกลับเป็นว่าพวกข้าราชการนายทหารชั้นผู้ใหญ่ของสยามได้
ถือโอกาสก่อสงครามโจมตีซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความระส่ำระสายในบ้านเมือง ข้าพเจ้า หลี่ ชื่อ
เหยา จึงไม่อาจถวายเรื่องราวให้ทรงทราบได้ และมีผลมาถึงการไม่สามารถช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่งได้ เวลานี้อันนัม ตกลงจะส่งทหารไปช่วย พวกเจ้าจึงควรจะพยายามต่อไป อย่าได้ทอดทิ้ง
ภาระหน้าที่ของตนเอง”

^{๒๕}พระนครศรีอยุธยา

เงิน เจ้า ส่งคนจีนกลับภูมิลำเนาเดิม สภาพความเป็นมาแม้ไม่ตรงกับคำกล่าวของ เหลียง ช่านเสวียน แต่เมื่อพิจารณาถึงเวลานี้แล้วจะเห็นว่า เงิน เจ้า ซึ่งปกครองสยามมีความ สวามิภักดิ์ต่อราชวงศ์ชิง หากเรือของตี บู้ ส่ง เงิน จุ้น ชิง มาถึง เราจะมีคำตอบ ให้เขาถือว่าเป็น รางวัลแก่เขา และให้รักษาความสัมพันธ์ต่อไป ความเห็นเช่นนี้จะถูกต้องหรือไม่ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจ จึงได้มีเอกสารถวายโดยใช้น้ำเร็ว เพื่อขอพระราชทานพระราชวินิจฉัย พร้อมกับได้คัดลอกเอกสาร เดิมของ เงิน เจ้า คลอกฉบับบัญชีรายชื่อเครื่องราชบรรณาการมาตามนี้

ขอทรงพระราชวินิจฉัย

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (๑ พี) ว่า ให้ดำเนินการตามความเห็นนี้ไปก่อน ภายหลังจะมีพระบรมราชโองการเพิ่มเติม

ที่มาของเอกสาร ๑ พี โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ลง วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม ปีเถียนหลง ที่ ๓๗

นัยสำคัญ พระเจ้ากรุงธน พยายามทำให้เงินยอมรับมากขึ้น ด้วยการส่งคืนราษฎรชาวจีนที่ ออกนอกประเทศมาทำนาที่พุทโธมาศ โดยพระเจ้ากรุงธน พบชาวนาเหล่านี้ คราวยกทัพมาตีพุทโธมาศ

เอกสารฉบับที่ ๑๒

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสีตุ๊กเข้ากราบถวายบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วยการสอบสวนเรื่องของ เหลียง ซ่านเสวียน ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้รับเอกสารของ อี้ว หมิงจง (于敏中) ผู้ช่วยเสนาบดีฝ่ายกลาโหม ซึ่งลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ปีเฉียนหลงที่ ๓๗ เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ปีเดียวกัน มีใจความว่า

“ตามพระราชโองการ หลี่ ซื่อเหยา ได้ถวายเรื่องราวที่ เจิ้น เจ้า แห่งสยามส่งเงิน จุ้น ชิง ชาวอำเภอไห่ฟง มณฑลกวางตุ้งกลับภูมิลำเนาเดิม และ โหม ซื่อหลิง เจ้าเมืองพุทโธมาศ (เหอเซียม) ได้ให้คนส่งเอกสารมาถึงกวางตุ้ง หลี่ ซื่อเหยา จึงมีเอกสารตอบ เจิ้น เจ้า กับ โหม ซื่อหลิง ในนามของตนเอง และขอให้คนที่ เจิ้น เจ้า ส่งมาถึงกวางตุ้งแล้ว จะให้บำเหน็จรางวัลบ้าง และให้รักษาความสัมพันธ์เหมือนเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าจะทำเช่นนี้ได้ แต่ เหลียง ซ่านเสวียน ซึ่งเป็นราษฎรที่ขี้ตกกฎหมายบ้านเมือง เมื่อพวกเขาถูกส่งตัวมาจะได้มีการสอบสวนและลงโทษ แม้ราษฎรที่อาศัยอยู่ริมทะเลก็ยังมีกฎหมายห้ามออกนอกประเทศ เหตุใดข้าราชการท้องถิ่นจึงปล่อยให้ปล่อยปละละเลยให้ราษฎรนำครอบครัวออกไปโดยไม่รู้ไม่เห็น แสดงว่านโยบายปิดทะเลไม่ได้รับการคอบสนองเท่าที่ควร จึงส่งข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ให้สอบสวนข้าราชการท้องถิ่นที่ปล่อยให้ เหลียง ซ่าน เสวียน ออกไปนอกน่านน้ำประเทศจีน และต่อไปนี้จะต้องเพิ่มมาตรการในการตรวจตราท่าเรือชายทะเล ชายแดน มิให้เกิดความบกพร่องในหน้าที่ได้ โดยแจ้งให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย”

เมื่อได้รับพระราชโองการ ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบสวน เหลียง ซ่านเสวียน และ เงิน จุ้น ชิง ชาวบ้านอำเภอไห่ฟง ที่ เจิ้น เจ้า แห่งสยามส่งกลับภูมิลำเนา มีชายหญิงทั้งหมด ๑๕ คน แบ่งกลับเป็น ๒ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ มี ๑๘ คน มากับ เหลียง ซ่าน เสวียน ลงเรือของ ชูเหยียน เงิน มาถึงกวางตุ้งเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม และเงิน จุ้น ชิง กับราษฎรอีก ๑๗ คน ลงเรือของ สี ปู๊ แต่ลำนี้อุกลมพัดไปจนถึง เหยา โจว (崖州) เพิ่งกลับมาถึงกวางตุ้งเมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา กับ อา หยาง อา (阿杨阿) ข้าราชการฝ่ายสอบสวนได้สอบสวนพวก เหลียง ซ่าน เสวียน ด้วยตนเอง จึงทราบว่า เหลียง ซ่าน เสวียน เงิน จุ้น ชิง เงิน จู้บี เงิน อาควาน ชู ต้าเงิน ชู เลียหมิง จาง ชิงจ้าน หลี่ เงินชู แซ่ จิว่ฟาน จาน อาเหลียน เงิน จุ้นเซี่ยว ล้วนเป็นราษฎรในหมู่บ้านเดียวกันของอำเภอไห่ฟง เมื่อ เหลียง ซ่าน เสวียน ได้ยินกิตติศัพท์ว่า บริเวณท่าเรือพุทโธมาศมีที่ดินกว้างขวาง อุดมสมบูรณ์ และยังว่างเปล่ามากเหมาะแก่การทำนา จึงหารือกับ เงิน จุ้น ชิง และนำครอบครัวของตน มาทำนาในปีนั้น

ด้วยการว่าจ้างเรือของ หู หงจง เดินทางมาในช่วงกลางคืนของวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ปีเฉียนหลงที่ ๓๐ จากท่าเรือกุ้ย หลิน อำเภอไห่ฟง ไปถึงบริเวณ เหลียน ฉือ ท่าเรือพุทโธมาศในเดือน ธันวาคม ปีเดียวกัน ค้างก็ได้ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนชั่วคราว แล้วลงมือเพาะปลูก ทร้นเดือนตุลาคม ปีเฉียนหลงที่ ๓๖ ทหารสยามได้บุกท่าเรือพุทโธมาศ พวก เหลียง ช่านเสวียน ได้หลบหนีไปบนภูเขา แต่ก็ถูกทหารสยามตามจับตัวได้ แต่พอทราบว่าเป็นราษฎรชาวจีน ก็ได้ส่งตัวกลับมาวางคัง มีราษฎรคนเดียว คือ หลี่ เจินซู ได้หายสาบสูญไปในระหว่างเหตุการณ์นี้ และเจ้าของเรือ หู หงจง ก็เกิดป่วยถึงแก่กรรมที่ท่าเรือพุทโธมาศ คำสอบสวนดังกล่าวมาข้างต้นนี้ ไม่มีข้อความขัดแย้งกันแต่อย่างใด คังนั้นตามกฎหมายบ้านเมือง ผู้ที่สมคบกับชาวต่างชาติ หรือลักลอบส่งชนชาติแมว (苗) ผู้ที่สมคบกับชาวต่างชาติ หรือลักลอบ จะต้องถูกลงโทษประหารชีวิต ส่วนผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง ก็จะถูกส่งตัวไปทำงานยังชายแดนอันทุรกันดาร บัดนี้ เหลียง ช่านเสวียน ในฐานะที่เป็นราษฎรในสังกัดประเทศจีน บังอาจนำครอบครัวออกนอกประเทศไปอาศัยอยู่ในดินแดนป่าเถื่อนเป็นเวลานาน นับได้ว่าไม่ทำตัวเป็นพลเมืองดี ส่วน หลี่ เจินซู ซึ่งหายสาบสูญไป แซ่ ชิวฟาน ซึ่งดาพิการ งาน อาเหลียน เจิน จุ้นซวน และเจ้าของเรือ หู หงจง ซึ่งป่วยถึงแก่กรรมหมดทั้ง ๓ คนนี้ คนเหล่านี้จะคงโทษให้ แต่เหลียง ช่านเสวียน เจิน จุ้น ซิง เจิน จุ้นบี เจิน อากวาน จู คำเจิน จู เจียหมิง และ จาง ซิงจ้าน พวกนี้ล้วนต้องถูกส่งตัวไปทำงานที่ชายแดนอันทุรกันดาร โดยเมื่อเดินทางไปถึงที่นั่นแล้ว จะต้องถูกโบยหลังคนละ ๔๐ ที เสียก่อน ส่วนผู้อื่นที่เป็นสมาชิกในครอบครัวที่เดินทางออกไปด้วย ก็จะได้รับโทษตามโทษานุโทษเช่นกัน

คำสอบสวนนี้ จะถูกส่งไปเก็บยังหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่บกพร่องในหน้าที่นี้ เห็นว่าเป็นคนรุ่นเก่า ซึ่งหาชีวิตไม่แล้ว ได้แก่ผู้ปกครองอำเภอฮุยโจว (惠州) และเต้จิว ก็ป่วยและถึงแก่กรรม งาน เจียน จี อดีตข้าราชการอำเภอ ฮุย โจว ก็ป่วยถึงแก่กรรม ที่จังหวัด ฉิง โจว ส่วน หัง เลียน อดีตหัวหน้าอำเภอไห่ ฟง บิคามารดาถึงแก่กรรม ต้องกลับภูมิลำเนา ที่จังหวัดกวางโจว^{๖๖} หลี่ เหว่ย ซึ่งเป็นอดีตหัวหน้าอำเภอ ไห่ ฟง ป่วยถึงแก่กรรม หลิว เจ้า เติง หัวหน้า อำเภอ ไห่ ฟง ฝ่ายทหาร บิคามารดาถึงแก่กรรมต้องกลับภูมิลำเนาหมา หลัง อดีตผู้ช่วยหัวหน้าอำเภอ ไห่ ฟง ฝ่ายทหาร ป่วยพักผ่อนที่บ้าน เหลื่อ เอียน ดิง เจีย

^{๖๖}ระเบียบข้าราชการที่ยึดถือปฏิบัติคืออย่างเคร่งครัดคือ หากบิคามารดาของขุนนางคนใดถึงแก่กรรม ขุนนางผู้นั้นต้องลาราชการ กลับภูมิลำเนา เพื่อแสดงความกตัญญูต่ออนุพการ 3 ปี เมื่อครบกำหนดแล้วอาจกลับเข้ามารับราชการใหม่ได้

และเถียน ชิวปา เพียง ๒ คน ที่อยู่ในข่ายจะต้องถูกปลดจากตำแหน่งเป็นการลงโทษ จึงขอถวาย
 เอกสารให้ทรงมีพระราชวินิจฉัย เพื่อปฏิบัติตามพระราชประสงค์

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จู ฟี) สั่งให้ข้าราชการที่เกี่ยวข้องปรึกษาหารือกัน

ที่มาของเอกสาร

จู ฟี โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างคั้งและกว๋างสี
 ลงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๗

นัยสำคัญ

จากกรณีที่ราษฎรหลบหนีออกนอกประเทศทำให้ราชการจีนต้องปรับปรุง
 ระเบียบราชการและมีมาตรการเข้มงวดมากขึ้น นอกจากนี้ก็มีการลงโทษ
 เจ้าหน้าที่ที่ละเลยหน้าที่

เอกสารฉบับที่ ๑๓

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางตี และ เต๋อ เป่า ผู้ตรวจการมณฑลกวางตุ้ง ถูกเข่าลงกราบทูลองค์พระจักรพรรดิ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ปีเถียนหลงที่ ๔๐ เฉิน หว่านเจิน พ่อค้าเรือชาวมณฑลกวางตุ้ง ได้นำพระราชสาส์นของ เจิ้น เจ้า กษัตริย์สยามมาหนึ่งฉบับ มีเนื้อความว่า คราวที่แล้วได้รับคำสั่งให้ช่วยสกัดโจรพม่า และได้ส่งทหารไปโจมตีเชียงใหม่ จับเชลยพวกฮวนฟงหลายมาดวากษัตริย์ราชวงศ์ชิง ปีที่แล้ว เจิ้น เจ้า ได้ส่งทหารไปทำศึกกับพม่าเป็นการแก้แค้น ได้ยึดครองเมืองเชียงใหม่ ปราบปรามพวก ต้า หม่า (打马) ชนกลุ่มน้อยในพม่า ในจำนวนเชลยนั้นมี เจ้า เฉินจิ้น (赵成章) และพวกอีก ๑๕ คน ซึ่งเป็นทหาร หยุ่น หนาน แห่งราชวงศ์ชิง มีความประสงค์จะกลับบ้านเดิม เจิ้น เจ้า จึงได้ส่งกลับด้วยเรือพ่อค้า นอกจากนี้ เจิ้น เจ้า ยังได้แสดงความปรารถนาที่จะร่วมมือกับราชวงศ์ชิงโจมตีพม่า และขอรับพระราชทาน กำมะถัน และกะทะเหล็ก จากกษัตริย์ราชวงศ์ชิง นอกจากนี้ ได้ส่ง เจ้า เฉินจิ้น กับพวก มาขังมณฑลกวางตุ้ง ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา และ เต๋อ เป่า ได้สอบสวนทหารเหล่านี้ด้วยตนเอง จึงได้ทราบวาทหารเหล่านี้ซึ่งเป็นทหารในสังกัดของจอมพล หลี่ ฉือเซิน ได้ไปโจมตีพม่า ครั้นเดือนกันยายน ปีเถียนหลงที่ ๓๐ เกิดมีการสู้รบที่ หมู ปัน (木邦) ในเชียงคองของพม่า ในปีรุ่งขึ้นคือปีเถียนหลงที่ ๓๑ ทหารจีนสองร้อยกว่าคนถูกจับเป็นเชลย ถูกกุมขังไว้ที่อังวะ (阿瓦) ครั้นเดือนตุลาคมปีเดียวกัน มีข่าวว่าทหารจีนจะยกมาบุกรุกพม่าอีก จึงปล่อยให้ทหารจีนเหล่านั้น กระจายไปตามที่ต่าง ๆ และพวกเขาถึง ต้า หม่า แต่พอเดือนสิงหาคม ปีที่แล้ว โจรพม่าก็มาบุกรุก ต้า หม่า อีก ทำให้ทหารจีนต้องหนีถอยร่นไปสยาม พร้อมกันนี้ก็ได้ออกเอกสารที่ เจิ้น เจ้า ส่งมาถึงข้าราชการมณฑล หยุ่น หนาน ฉบับหนึ่ง โดยจะฝากให้ส่งไปถึงมณฑลหยุ่น หนาน ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา และเต๋อ เป่า ได้สอบปากคำแล้ว จึงได้ทราบสถานการณ์คร่าวๆ ตอนที่สู้รบที่พม่า ส่วนรายละเอียดนั้น ยังจะต้องสอบสวนเพิ่มเติมอีก ขณะนี้ได้สั่งการข้าราชการที่เกี่ยวข้องให้จัดส่งทหารจีนเหล่านี้ไปกรุงปักกิ่ง เพื่อจะให้ข้าราชการฝ่ายกลาโหม ดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมต่อไป

สำหรับเอกสารที่ เจิ้น เจ้า ส่งมามีข้อความว่า เชียงใหม่ถูก เจิ้น เจ้า ยึดครองไว้ และพวก ต้า หม่า ก็ยอมจำนน แต่ตามคำให้การของทหารจีนว่าพวก ต้า หม่า ถูกโจรพม่าตีแตกพ่ายไป พวกเขาจึงหนีภัยไปยังสยาม เนื้อความ ๒ ข้อนี้ไม่ตรงกัน ขณะนี้ออกสารที่เจิ้น เจ้า ส่งมาถึงข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา มีใจความว่ายินดีจะร่วมมือกับจีนในการโจมตีพม่า และเอกสารที่ส่งไปมณฑล หยุ่น หนาน มีความว่าพวก ต้า หม่า เชียงใหม่ และหงสา (หงสาวดี) มีความมุ่งหวังจะแก้แค้นและร่วมมือกันจะโจมตีอังวะ ข้าพเจ้า จึงไม่สู้จะเข้าใจว่า ถ้าคนกลุ่มนี้ ตั้งใจจะแก้แค้นจำเป็น

ต้องสามัคคีกันร่วมกันโจมตี เหตุใดกลับต้องการให้กษัตริย์ราชวงศ์ซิง ออกกำลังให้ไปร่วมกันโจมตี เอกสาร ๒ ฉบับนี้จะมีข้อความขัดแย้งกัน นับแต่ปีเขียนหลังที่ ๓๔ ซึ่งมีพระบรมราชโองการให้ เจิ้น เจ้า สักคั่นโจรพม่า ค่อมมา เจิ้น เจ้า ก็ได้ส่งเชลย เชีย คู เขียน คำ และเชลยชายหญิง ที่ถูก กวาดค้อมมาจากการบุกเชียงใหม่ บัดนี้ เจิ้น เจ้า ก็ได้ส่งทหารจีนสามมิถกคีต่อราชวงศ์ซิง (มีคำ วินิจฉัยว่า เห็นด้วย) ในเดือนสิงหาคม ปีที่แล้ว เจิ้น เจ้า ได้เคยขอซื้อกำมะดันกับกะทะเหล็ก และข้าพเจ้า หลี่ ซื่อ เฮยา ได้ปฏิเสธโดยอ้างว่า ๒ สิ่งนี้เป็นของต้องห้าม ห้ามนำออกนอก ประเทศ บัดนี้ เจิ้น เจ้า ก็มีคำขอรับพระราชทาน กำมะดัน กะทะเหล็ก และปืนใหญ่ โดยอ้างว่า เพื่อใช้ในการรับใช้ราชสำนักซิง และเพื่อแก้แค้นให้สยามด้วย ดังนั้นหากกล่าวอย่างมีหลักการแล้ว ดูเหมือนเราไม่ควรปฏิเสธ (มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง - จู ที ว่า ถูกต้องแล้ว) ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อ เฮยา และ เต๋อ เป่า มีความเห็นว่า นอกจากปืนใหญ่ที่ไม่ควรส่งให้เจิ้น เจ้า แล้ว เราควรส่ง กำมะดัน และกะทะเหล็ก ให้เขาตามจำนวนที่เขาขอซื้อปีที่แล้ว โดยไม่ต้องคิดมูลค่า พร้อมทั้งแจ้ง ให้ เจิ้น เจ้า ทราบว่า ปัจจุบันพวกโจรพม่าไม่มารุกรานชายแดนจีนอีกแล้ว ดังนั้นจึงจะยุติ สงครามกับพม่าชั่วคราว แต่พวก เจิ้น เจ้า และอาณาจักรเล็ก ๆ ที่ถูกพม่ารุกราน จะร่วมมือกันแก้ แค้นโดยส่งทหารไปโจมตีถึงเมืองอังวะ จับหัวหน้าโจรพม่า (กษัตริย์) และสร้างบุญการให้ ราชวงศ์ซิง คลอดจนแก้แค้นให้กับเจ้าเมืองเดิมของคน (อาทิ กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา เป็นต้น) หาก ทำเช่นนี้ได้ กษัตริย์ราชวงศ์ซิง จะได้ปูนบำเหน็จรางวัลยกย่องชมเชย เจิ้น เจ้า เป็นกรณีพิเศษ ทั้ง อาจโปรดพระราชทานตราพระราชลัญจกร (โลโต) ซึ่งเป็นเรื่องเป็นไปได้ แต่ขณะนี้จะต้องรอดู ผลเสียก่อนว่าจะออกมาในรูปใด ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเฮยา ยังไม่กล้าตัดสินใจ จนกว่าจะได้รับพระ ราชวินิจฉัย พร้อมกันนี้ ได้ถวายเอกสาร ๒ ฉบับ ที่ เจิ้น เจ้า ส่งมา และคำสอบสวนทหาร มากับ ม้าเร็ว เพื่อขอพระราชวินิจฉัย

ที่มาของเอกสาร จู ที โจ้ว เจื่อ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างคั้งและกว๋างสี และผู้ตรวจการมณฑลกว๋างคั้ง ลงวันที่ ๒๑ เดือนสิงหาคม ปีเขียนหลัง ที่ ๔๐

นัยสำคัญ พระเจ้ากรุงธน เพิ่มความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วยการจัดส่งทหารจีนที่ถูกพม่าจับ ตัวไปกลับคืนจีน ดังนั้นจึงควรอนุมัติให้ขายกำมะดัน และกะทะเหล็กให้เพื่อ เป็นยุทธปัจจัย

เอกสารฉบับที่ ๑๔

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี และเต๋อ เป่า ผู้ตรวจ
ราชการมณฑลกวางตุ้ง ถูกเข้าถวายบังคมองค์พระจักรพรรดิ

ตามที่องค์พระจักรพรรดิ มีพระราชสาส์นมาถึงเสนาบดีกลาโหมว่า “ความที่ได้ทูล
เกล้าฯ ถวายรายงานของหลี่ ซื่อเหยา และ เงิน หว่านเซิน พ้อคำเรือ ซึ่งรับฝากพระราชสาส์นจาก
ประเทศสยาม มีเนื้อความว่า สยามได้ปราบปรามพวกค้ำ หม่า และมีผู้คนจำนวนมากขออาศัยอยู่
กับสยาม ในจำนวนคนเหล่านี้ มี เจ้า เงินจัน กับพวก ๑๕ คน ซึ่งเป็นชาวฮุยนหนาน ได้ส่งให้พวก
เขากลับไปประเทศจีน พร้อมกับพ้อคำเรือ นอกจากนี้ สยามยินดีจะร่วมมือกับจีนโจมตีพวกโจร
พม่า และขอส่ง กำมะถัน เหล็ก ปืนใหญ่ให้สยาม หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งได้
สอบสวนทหารปรากฏว่า เมื่อเดือนสิงหาคม ปีที่แล้ว โจรพม่าได้บุกเข้าโจมตีพวกค้ำ หม่า ทหาร
จีนเหล่านี้ก็ได้หนีภัยสงครามไปยังประเทศสยาม ซึ่งแตกต่างจากเอกสารที่ เงิน เจ้า ส่งมาว่า คน
เองได้ไปรุกรานเชียงใหม่ และพวกค้ำ หม่า ก็ยอมจำนน ทั้งขออาศัยอยู่กับสยาม ดูเหมือนจะมีบาง
สิ่งเก็บงำซ่อนเร้นอยู่ สิ่งที่สยามต้องการและขอมาคือ กำมะถัน เหล็ก และปืนใหญ่ที่ หลี่
ซื่อเหยา ไม่อนุมัติปีที่แล้ว การกราบถวายบังคมทูลข้อมูลของ หลี่ ซื่อเหยา จึงมีเนื้อความถูกต้อง
ควรปฏิบัติตาม หลี่ ซื่อเหยา ยังให้ความเห็นว่า

“อาณาจักรเล็กๆ ที่ถูกพม่ารุกราน จะร่วมมือกันแก้แค้นให้ส่งทหารไปโจมตีถึง
เมืองอังวะ จับหัวหน้าโจรพม่า (กษัตริย์) และสร้างบุญการให้ราชวงศ์ชิง ตลอดจนแก้แค้นให้กับเจ้า
นายเก่าของคน (กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา) หากทำเช่นนี้ได้ กษัตริย์ราชวงศ์ชิง จะได้ปูนบำเหน็จรางวัล
ยกย่องชมเชย เงิน เจ้า เป็นกรณีพิเศษ”

การกล่าวเช่นนี้ดูไม่เหมาะสม และเวลานี้ประเทศจีนมีความเข้มแข็ง เจริญรุ่งเรือง
ถ้าหากจีนจะไปบุกรุกพม่า ก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยกำลังคนของอาณาจักรเล็กๆนอกทะเลอย่างสยาม
และอีกประการหนึ่ง การควบคุมชาวต่างประเทศต้องมีมาตรการและเหตุผล ถ้าใช้กำลังพลของ
พวกเขาไปปราบฝ่ายทรยศ พวกเขาอาจบังเกิดความเย่อหยิ่ง โดยถือว่าได้สร้างบุญการให้แก่ราช
สำนัก การณ์ข้างหน้าจะยิ่งลำบากต่อการควบคุม เหตุผลดังนี้ หลี่ ซื่อเหยา คงมองไม่เห็น ปัจจุบัน
ได้มีพระราชสาส์นให้เสนาบดีกลาโหมร่างพระราชสาส์นแทน หลี่ ซื่อเหยา และเมื่ออ่านคำกราบ
บังคมทูลของ หลี่ ซื่อเหยา มีใจความว่า “ขอมอบกำมะถัน เหล็ก และปืนใหญ่ โดยเสนอว่าไม่ควร
อนุมัติปืนใหญ่ แต่เมื่อพระองค์ได้ทรงพระอัศจรรย์เอกสารฉบับของ เงิน เจ้า แล้ว จึงทราบว่าเขา
เพียงแต่ขอ กำมะถัน เหล็ก และลูกกระสุนปืน ที่เรียกว่า ถง จ่าย (统仔) ซึ่งไม่น่าจะหมายถึง

ปืนใหญ่ อาจเกิดการคัดลอกผิดพลาด หรือคำกราบบังคมทูลของ หลี่ ซื่อเหยา เป็นเรื่องเข้าใจผิด ไปรศสอบทานความถูกต้อง แล้วนำความขึ้นกราบบังคมทูลอีกครั้งหนึ่ง”

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้รับพระราชสาส์น และพระราชสาส์นที่เสนาบดีกลาโหม ร่างขึ้นเพื่อส่งไปสยามแล้ว มีความเห็นว่าองค์พระจักรพรรดิ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณ ต่อความสงบสันติของประเทศต่างๆ และทรงมีพระราชวินิจฉัยที่รอบคอบสุขุมลึกซึ้ง ซึ่งข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ไม่อาจมองเห็นได้ ข้าพเจ้าได้คัดลอกเอกสารตามคำสั่ง และเตรียมจะส่งไปถึงสยาม โดยมีการสอบถามว่า ปีที่แล้ว สยามได้ขอซื้อกำมะถัน ๕๐ หาบ กะทะเหล็ก ๕๐๐ ใบ จึงอนุมัติให้ซื้อ กลับไป เพื่อเป็นบำเหน็จรางวัล สำหรับการที่ เงิน เจ้า เข้าใจว่า ดง จ่าย หมายถึงปืนใหญ่เล็กๆ เพราะทางหลวงคู้งเรียกปืนใหญ่ว่า ดง จ่าย ส่วนสิ่งทีขนาดเล็กเรียกว่า จ่าย ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา เห็นว่า คำว่า ดง จ่าย ไม่สู้จะมีความชัดเจน จึงเขียนเป็นว่าปืนใหญ่ ขณะนี้มีเอกสารส่งกลับยังคง ใช้คำว่า ดง จ่าย อย่างเดิม เนื่องด้วยพระองค์ทรงสอบถามในเรื่องนี้ จึงได้กราบทูลอธิบายเพื่อให้ พระองค์ทรงมีพระราชวินิจฉัย

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จูที) ว่า อ่านแล้ว

ที่มาของเอกสาร

จูที โจ้ว เจือ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลหลวงคู้งและหลวงสี และ ผู้ตรวจราชการมณฑลหลวงคู้ง ลงวันที่ ๑๐ เดือนเมษายน ปีเถียนหลง ที่ ๔๐

นัยสำคัญ

จีนเห็นด้วยว่า ควรขายยุทธปัจจัยให้สยามแต่ก็เกิดความเข้าใจสับสนกับคำว่า ดงจ่าย (ปืนใหญ่) กับดงแจะ (ลูกปืน) เนื่องจากผู้แปลเอกสารเป็นชาวจีนแต่จิว

เอกสารฉบับที่ ๑๕

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ถูกเข้าลงกราบถวายบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วยได้รับเอกสารจาก จู ลีผา (朱昱发) หัวหน้าอำเภอเตี้ยม ไป (电白) มณฑลกวางตุ้ง เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ปีเถียนหลงที่ ๔๑ ว่า “เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ปีนี้ โหม กว่านยี พ้อคำ เรือ มณฑลชกเกี้ยน กลับมาจากสยาม และถูกพายุพัดไปถึงท่าเรือ เหลียนโตว (莲头港) เขตอำเภอที่เขาสังกัด คือ อำเภอเตี้ยม ไป และหัวหน้าอำเภอ ได้นำข้าราชการไปสำรวจเรือที่เสียหายด้วยตนเอง โหม กว่านยี ได้กล่าวว่า เมื่อออกเดินทางจากสยามนั้น สยามได้ฝากเอกสารที่ส่งให้ถึงผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและกวางสีฉบับหนึ่ง โดยให้ หย่ง เจาผิง (杨朝品) ช่วน อี้ฉิง (寸衣襟) เซ็น หยงโจว (盛荣佐) ชาวหูหนาน ๓ คน ส่งเรือกลับกวางตุ้ง เนื่องด้วย โหม กว่านยี มีอาการเจ็บป่วยไม่สามารถจัดส่งเอกสารไปถึงเมืองหลวงกวางตุ้งด้วยตนเอง จึงได้สั่งให้หัวหน้าอำเภอช่วยส่งให้อีกทอดหนึ่ง”

เอกสารของสยามฉบับหนึ่งซึ่ง หย่ง เจาผิง กับพวกรวม ๓ คน ส่งมาถึงกวางโจว ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้อ่านเอกสารของ เจ็น เจ้า คูแล้วมีข้อความว่า “เนื่องด้วยต้องการแก้แค้นพวกโจรพม่า จึงได้เกิดสงครามยืดเยื้อหลายปี ทำให้ขาดแคลนอาวุธยุทธโปกรณ์ จึงขอจัดซื้อกำมะดันอีกร้อยหีบ ถ้าหากทางราชสำนักชิง จะส่งทหารไปโจมตีเมืองอังวะ พวกโจรพม่าจะต้องหนีไปชายแดนใกล้เคียง ขอให้เร่งเวลาล่วงหน้า เพื่อจะได้สกัดกั้นโจรพม่า และอีกประการหนึ่ง เมื่อเดือนกันยายนปีที่แล้ว ได้มีพ้อคำชาวเมืองหูหนาน ๓ คน คือ หย่ง เจา ผิง ช่วน อี้ ฉิง และ เซ็น หยงโจว หนีมาจากพม่า เนื่องจาก 3 คนนี้เป็นคนในราชสำนักชิง จึงควรส่งกลับมา”

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา ได้สอบสวน หย่ง เจาผิง กับพรรคพวกด้วยตนเอง ได้ความว่า “เดือนกรกฎาคม ปีเถียนหลงที่ ๓๐ ข้าพเจ้ากับพรรคพวกได้นำฝ้าค้วน ฝ้าโหม และสินค้ายื่นไป ก้าขายที่ มู่ ปิน (木邦) โดยได้รับการอนุญาตจากราชการท้องถิ่น เต็ง เยี่ยผ (滕越) และในเดือนมกราคม ปีเถียนหลงที่ ๓๑ ทหารพม่าได้บุกรุก มู่ ปิน พวกเราจึงถูกจับเป็นเชลยถูกส่งไปคุมขังยังเมืองอังวะ และเดือนเมษายน ปีเถียนหลงที่ ๓๔ ก็ได้ลักลอบหลบหนีไปถึง คำหม่า ซึ่งมีชนชาติมอญ (孟) อาศัยอยู่ในเดือนกันยายน ปีเถียนหลงที่ ๓๕ ก็ได้หนีไปถึงสยามพร้อมกับชนชาติมอญของพม่า บัดนี้บ้านเกิดเดิมยังมีญาติพี่น้องที่อ้างอิงเป็นหลักฐานได้”

ข้าพเจ้า หลี่ ซื่อเหยา มีความเห็นว่า คำให้การของ หย่ง เจาผิง เป็นแต่การให้ปากคำแต่ฝ่ายเดียว เขาอาจจะพ้อคำที่มีคุณธรรม หรืออาจจะเป็นสายลับหรืออาจเป็นทหารหนีทัพที่ไม่แน่ชัด ดังนั้น จึงได้ส่งเอกสารค้วนไปสอบสวนที่มณฑลหูหนาน เพื่อตรวจสอบให้ชัดเจน

แล้วจึงจะดำเนินการต่อไป สำหรับเมื่อปีที่แล้ว ที่ เงิน เจ้า ขอซื้อกำมะถัน ๕๐ หาบ กะทะเหล็ก ๕๐๐ ใบ และยินดีจะร่วมมือโจมตีโจรพม่า เมื่อข้าพเจ้าได้ถวายรายงานและพระองค์ได้สั่งการให้ เสนาบดีกลาโหมร่างพระราชสาส์นแทนข้าพเจ้าแล้วว่า ราชสำนักซึ่งมีแสนยานุภาพทั่วโลก และ กำลังมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ถ้าหากจะขับไล่ โจมตีโจรพม่า จะอาศัยกำลังของอาณาจักรเล็ก ๆ อย่างสยามได้อย่างไร ถ้าหาก เงิน เจ้า ต้องการแก้แค้นให้แก่ศตวรรษตรีษยาม และหาแนวร่วมจาก ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งทหารไปปราบพม่า ก็สุดแท้แต่เขา หากจะขอซื้อกำมะถัน กะทะเหล็ก ก้อนุมัติ เรื่องนี้ได้มีการจัดการแล้ว เวลานี้ก็มีเอกสารจะขอซื้อกำมะถันอีก ๑๐๐ หาบ ข้าพเจ้า หลี่ จื่อเหยา ได้ตรวจดูเอกสารของ เงิน เจ้า และให้พิจารณาประกอบกับคำสอบสวนของ หย่ง เจา ผิง แล้ว มีความเห็นว่า การที่สยามสู้กับโจรพม่า เป็นเรื่องจริง ถึงแม้เรามีข้อกำหนดห้ามนำอาวุธ ยุทโธปกรณ์ออกนอกประเทศ แต่เนื่องจากสยามมีการสู้รบกับพม่ามานานปี จึงเกิดการขาดแคลน อาวุธ นี้อย่อมแสดงว่ามีใช้ค่าหลอกลวง การที่จะอนุมัติให้ซื้ออีกหรือไม่ ข้าพเจ้า หลี่ จื่อเหยา ไม่ บังอาจตัดสินใจ จึงขอพระราชวินิจฉัยจากพระองค์เพื่อปฏิบัติตามในกรณี นี้ ได้คัดลอกเอกสาร ของ เงิน เจ้า และคำสอบสวนของ หย่ง เจา ผิง ทุกเกล้าฯ ถวายมาเพื่อขอพระราชวินิจฉัย อีก ประการหนึ่ง คือเรือของ โหม กว่านยี ถูกลมพายุพัดได้รับความเสียหาย ต้องรอดถึงเดือนกุมภาพันธ์ ปีหน้า จึงจะสามารถซ่อมแซมได้เรียบร้อย และใช้ออกเดินทางได้ ยังพอมีเวลาเหลืออยู่อีกนาน ข้าพเจ้าจึงตั้งการให้นำพระราชสาส์นนี้ เพื่อขอพระราชวินิจฉัยต่อไป

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (งู พิ) ว่า มีพระราชสาส์นมาแล้ว

ที่มาของเอกสาร งู พิ โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี
ลงวันที่ ๕ เดือนพฤศจิกายน ปีเถียนหลง ที่ ๔๑

นัยสำคัญ หลี่ จื่อเหยา ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า แม้จีนจะมีกฎหมายห้ามนำอาวุธออก
นอกประเทศแต่กรณีของสยามควรอนุมัติให้เป็นกรณีพิเศษ

เอกสารฉบับที่ ๑๖

จิว โหล ซื่อ ดู เตอ (觉罗思图德) ผู้ว่าราชการมณฑลหูหนานและ
มณฑลกุยโจว ถูกเข่าลงกราบถวายบังคมทูลองค์พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วย ข้าพเจ้าได้รับเอกสารจาก หลี่ ซื่อเหยา ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและ
กวางสี เมื่อวันที่ ๑๗ ธันวาคม ปีนี้ ได้มีการสอบสวนเรื่องเกี่ยวกับ หย่ง เฉ่าผิง ช้วน อี้ฉิง และ
เจิ่น หยงโจว ชาวหูหนาน ๓ คน ที่สยามส่งตัวกลับมา ปรากฏว่าทั้ง ๓ คนนี้ ล้วนเป็นคน เดิน
เยี่ย โจว^{๒๒} (腾越州) มณฑลหูหนาน พวกนี้ร่วมกันไปลักขยาผ้าไหม ผ้าค่วน
และสินค้าอื่นๆ ที่ มู่ ปิ่น ประเทศพม่า เมื่อเดือนกรกฎาคม ปีเถาะหลังที่ ๓๔ โดยได้รับอนุญาตจาก
รัฐบาลท้องถิ่น ครั้นเมื่อเดือนมกราคมปีรุ่งขึ้น พวกพม่าได้ผ่าน มู่ ปิ่น และจับคนทั้งสามเป็นเชลยส่ง
ไปคุมควัวไว้ที่เมืองอังวะ พอปีเถาะหลังที่ ๓๔ พวกเขาได้หลบหนีไปยัง ต้า หม่า ซึ่งมีชนชาติมอญ
อาศัยอยู่ด้วย เนื่องจากเป็นเขตปกครองของพม่า โดยดำรงชีพด้วยการจับกุ้งจับปลาเป็นอาหาร
ครั้นถึงเดือนกรกฎาคม ปีเถาะหลังที่ ๓๕ พวกมอญได้ฆ่าหัวหน้าชุมชนที่พม่าตั้งขึ้นแล้วหลบหนี
ไปยังสยาม ทหารพม่าได้ติดตามไปจนถึง หมี่ โห่ยว (米涌) ของสยาม แต่ถูกสกัดกั้นและ
ถูกโอบล้อมจากทหารสยามที่ หลา โฟ (腊坡) จนถึงเดือนมีนาคม ปีเถาะหลังที่ ๔๐ พวก
พม่าขาดแคลนเสบียงอาหาร ท้ายที่สุดพวกพม่าที่แข็งแรงก็ถูกฆ่าตายหมด เหลือเพียงคนชราและผู้
อ่อนแอ ประมาณ ๖๐๐-๗๐๐ คน พวกนี้ถูกส่งตัวไปสยาม และเดือนตุลาคมปีนี้ พม่าก็ได้ส่งทหาร
ไปพิชิตโลกเพื่อเอาชัยชนะคืน แต่ก็ถูกกษัตริย์ของสยามทรงนำทัพมาจับไล่พม่าด้วยพระองค์เอง
อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายก็เกิดการบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก เดือนกุมภาพันธ์ปีนี้ กษัตริย์สยาม
เสด็จกลับพระนคร และทรงให้ไต่สวนถึงเรื่อง หย่ง เฉ่าผิง ทั้งโปรดพระราชทานทรัพย์ให้คนละ ๔
คำลึง ๘ สลึง นอกจากนี้ ยังทรงฝากให้เดินทางไปกับพ่อค้าเรือชาวฮกเกี้ยน โหม กว๋าน ยี่ ส่งพวก
หย่ง เฉ่าผิง กลับประเทศจีน

ตามการสอบสวนเพิ่มเติม ทราบว่าที่บ้านเกิดเดิมของ หย่ง เฉ่าผิง ยังมีมารดา
ແ່หยาງ และภรรยาແ່ฮี มีบุตร ๓ คน คนโตชื่อ หมิง เป่า คนที่สองชื่อ จั้ง เขอะ คนที่สามชื่อ
เสี่ยว ช้าน เพื่อนบ้าน ชื่อ หย่ง เจ้าหลุน และหย่ง เจ้าผ่าน ส่วน ช้วน อี้ฉิง มีมารดาແ່เจี๋ย ภรรยา
ແ່หยาງ บุตรคนโตชื่อ แฉ หยิน คนที่สองชื่อ หมิง โห่ยว เพื่อนบ้านชื่อ ช้วน หลิงเฉา ช้วน
อี้เหอ ส่วน เจิ่น หยงโจว มีมารดาແ່เจิน ภรรยาແ່หวง มีบุตร ๓ คน คนโตชื่อ อี้ หลิง

^{๒๒} โจว (州) หมายถึง ระบบการปกครองที่ชุมชนมีขนาดใหญ่กว่าอำเภอแต่เล็กกว่ามณฑล

ศูนย์บรรณสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

คนที่สองชื่อ เสี่ยว เอ้อ คนที่สามชื่อ เสี่ยว ช้าน น้องชายแซ่เดียวกันชื่อ เจิ่น ฉีโจว และเจิ่น ดั่งโจว มีเพื่อนบ้านชื่อ เจิ่น เซ่งจง

กรณีที่อยู่ในเอกสารของ หลี่ ชื่อ เฮยา คังข้อสงสัยว่า หย่ง เจาผิง จะเป็นพ่อค้าดี หรือสายลับ หรือเป็นทหารหนีทัพ ยังไม่ทราบแน่ชัดนั้น ข้าพเจ้าได้สั่งการให้ จิ้ง หล่ง (张珑) หัวหน้าอำเภอ หลง หลิง พร้อมกับ ภู่ แซ่ (吴楷) ข้าราชการท้องถิ่นของ เถิง เยียน โจว ตำรวจทะเบียนราษฎรที่มีอยู่ ปรากฏว่า หย่ง เจาผิง เจิ่น หงโจว อาศัยอยู่แถว เสี่ยว ซี เสียด ซึ่งอยู่นอกประตูเมืองไปทางทิศตะวันตก สำหรับ ช่วน อี้ฉิง นั้น อยู่ที่หมู่บ้าน เหว ชุ่น ซึ่งอยู่นอกประตูเมืองไปทางทิศใต้ ข้าราชการท้องถิ่นเหล่านี้ได้เดินทางไปสอบสวนที่บ้านของ หย่ง เจาผิง ด้วยตนเอง และอย่างละเอียดถี่ถ้วน จึงทราบด้วยว่า นับตั้งแต่ หย่ง เจาผิงออกเดินทางจากหมู่บ้านไปแล้ว ก็มีได้ส่งข่าวติดต่อกลับมาอีกเลย พร้อมกันนี้ก็ได้นำสมาชิกครอบครัวของ หย่ง เจาผิง เดินทางเข้าไปเมือง เถิง เป่ ประจวบกับข้าพเจ้า จิว โหล ซือ ภู่ เค้อ อยู่ในระหว่างพำนัก ณ เมือง เถิง เป่ พอดี จึงได้สอบสวนด้วยตนเอง จึงทราบว่ามารดาและบุตรคนสุดท้ายของ หย่ง เจาผิง ได้ป่วยเสียชีวิตแล้ว ส่วนภรรยาแซ่ซี และบุตรสองคน หมิง เป้า และ จิ้ง เซอะ ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับ เจิ่น หงโจว เหลือเพียงบุตรคนใด คือ อี้ หลิง แต่มารดา ภรรยาและบุตรคนสุดท้ายของเสียชีวิตหมดแล้ว ส่วนมารดาและภรรยาของ ช่วน อี้ฉิง ยังคงมีชีวิตอยู่ เมื่อพิจารณาคำสอบสวนนี้ก็สอดคล้องต้องกันหมด ไม่มีความขัดแย้ง และโดยข้อเท็จจริงก็คือในปีเฉียนหลงที่ ๓๐ นั้น ยังมีได้ปิดด่านค้าขาย พวกเขาจึงได้รับอนุญาตจากราชการท้องถิ่นให้ออกไปค้าขายเมื่อเดือนกรกฎาคม ต่อมาเมื่อปิดด่าน จึงไม่มีข่าวส่งกลับมายังไม่ทราบเป็นค้ายร้ายศิลปะการใด ชาวบ้านต่างให้การตรงกันว่า พวกเขาออกไปค้าขายที่ มู่ ปั้น นอกประเทศ ๑๐ กว่าปีมาแล้ว ไม่ส่งข่าวกลับ และว่าพวกเขาเป็นกบฏที่ซำฮาร์ที่จะทำให้นั้นเปลี่ยนค่าเลี้ยงดู ข้าพเจ้า จิว โหล ซือ ภู่ เค้อ มีความเห็นว่าพวกเขาส่วนเป็นชาวไร่ ชาวนาที่โง่เขลา ทั้งสอดคล้องกับคำให้การของชาวบ้าน จึงเห็นว่าไม่มีข้อสงสัย และเมื่อตรวจสอบ ชื่อ แซ่ วันเกิด ครอบครัวสถานที่ ก็ถูกต้องตรงกันหมด คงมิใช่สายลับหรือเป็นทหารหนีทัพ ดังที่ดั่งข้อสงสัย คำสอบสวนนี้ นอกจากได้มีเอกสารส่งไปมณฑลทงคังแล้ว ยังได้ถวายข้อมูลมายังองค์พระจักรพรรดิ เพื่อทรงมีพระราชวินิจฉัย

มีพระราชวินิจฉัยด้วยหมึกแดง (จู พิ) ว่าทราบแล้ว

ที่มาของเอกสาร

จุฬี โจ้ว เจ้อ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลหยุนหนาน และมณฑล
ก๊วยโจว ลงวันที่ ๒๖ เดือนธันวาคม ปีเถียนหลง ที่ ๔๑

นัยสำคัญ

เป็นวาระที่ ๔ ที่พระเจ้ากรุงธนพอยามทำศึกกับจีนด้วยการส่งพ่อค้าชาวหยุน
หนานที่ไปตกค้างอยู่ที่หม่าคิ่นให้จีน

เอกสารฉบับที่ ๑๗

จิว เล่อ ปา เหยียน ซาน (觉罗巴延三) ผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งและ
กวางสีและ หลี่ หู (李湖) ผู้ตรวจราชการมณฑลกวางตุ้ง ถูกเข้าลงกราบถวายบังคมทูลองค์
พระจักรพรรดิ

เนื่องด้วย ชาวต่างประเทศได้ส่งทูตมา จิ้มก้อง จึงได้ขอพระราชสาส์น เมื่อปีเถียน
หลงที่ ๔๒-๔๓ เจิ้น เจ้า แห่งเมืองสยาม ได้มีเอกสารมาขอ จิ้มก้อง และ หยาง จิ้งชู่ กับ กุ้ย หลิน
อดีตผู้ว่าราชการมณฑลกวางตุ้งพร้อมกับ หลี่ จื่อยี่ง (李质颖) อดีตข้าราชการ ได้มี
คำกราบบังคมทูลถวายองค์พระจักรพรรดิแล้ว ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า “ถ้าหาก เจิ้น เจ้า มีความ
จงรักภักดีอย่างจริงจัง และส่งทูตมาขอ จิ้มก้อง เพื่อขอรับการยกย่องขึ้นเป็นกษัตริย์ จะต้องถวาย
รายงานตามความเป็นจริง องค์พระจักรพรรดิเองจะทรงมีพระราชวินิจฉัยคร่าวต่อไป หากมี
เอกสารมาจาก เจิ้น เจ้า ไม่ว่าจะมีความอย่างไร ต้องรีบส่งมาด่วน” ขณะเดียวกันก็ได้รับเอกสาร
ที่ร่างโดยเสนาบดีกลาโหมและฝ่ากเรือส่งไปยังสยามแล้ว

วันที่ ๒๓ มิถุนายนปีนี้ ได้รับรายงานจาก ซือ โกว่ หลิง (施国麟)
รองแม่ทัพของอำเภอ เซียง ซาน รายงานว่า มีเรือ จิ้มก้อง จากสยาม ๒ ลำ จัดส่งเอกสารมา ข้าพเจ้า
จิว เล่อ ปา เหยียน ซาน ได้ส่งข้าราชการท้องถิ่นว่า ถ้าหากเรือเข้าท่า ต้องตรวจดูสินค้าที่บรรจุ
จำนวนคน ตามระเบียบด้วยความรอบคอบ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ ได้รับรายงานจากอำเภอหนานไห่
ว่า เรือของสยามยังมาไม่ถึงพร้อมกัน ที่สำคัญคือ เรือลำที่อัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราช
บรรณาการ ซึ่งเป็นเรือสำคัญก็ยังไม่ถึง ขณะนี้ทูตของสยามได้ส่งเอกสาร ๒ ฉบับ มา ข้าพเจ้า
จิว เล่อ ปา เหยียน ซาน เปิดอ่านเอกสารฉบับหนึ่ง มีเนื้อความว่า “ได้เตรียมช้างพัง ช้างพลาย และ
สินค้าท้องถิ่นพร้อมทูตมาจิ้มก้อง โปรดนำขึ้นน้อมเกล้าฯ ถวายให้ทรงทราบ” เอกสารฉบับนี้ใช้
สำนวนถ้อยคำในลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน แสดงให้เห็นถึงความจริงใจ แต่ค่อนข้างกล่าวหาว่า
“ประเทศสยามเพิ่งอยู่ในภาวะสงบจากสงคราม ท้องพระคลังว่างเปล่า การปรับปรุงบ้านเมือง
จำเป็นจะต้องใช้เงินทองมาก และสยามเองก็มีแต่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น จึงมีความประสงค์จะส่งไป
ขายยัง เซียะ เหมิน และ หนิง โป ขอได้โปรดช่วยประสานงานและอนุญาต คลอดจนเสาะหา โห อ่าง^{๒๔}
ให้ด้วย เพื่อเดินทางไปค้าขายต่อที่ญี่ปุ่นด้วย”

^{๒๔} โห อ่าง (火长) คือ ผู้ทำหน้าที่กำหนดทิศทางเดินเรือ

ข้าพเจ้า จิว เล่อ ปา เขียน ซาน มีความเห็นว่า เจิ้น เจ้า จัดส่งทูตมา จิ้ม ก๊อง เพื่อจะขอให้ได้รับการแต่งตั้งและหวังจะอาศัยความยิ่งใหญ่แห่งราชสำนักชิง ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านเกิดความเกรงใจ องค์พระจักรพรรดินั้น ทรงมีความเมตตา กรุณา และดูแลประเทศบ้านเล็กเมืองน้อยทั่วไปอยู่แล้ว แต่ เจิ้น เจ้า เห่งจะมาจิ้มก๊อง และหาโอกาสมาติดต่อก้าขาย คงจะเป็นความต้องการที่มากเกินไป และคู่มือเหล่าเหลี่ยมเกินไป พวกชนชาติซึ่งอยู่ห่างไกลทะเล คงไม่เข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ของราชสำนักชิง จึงไม่ควรถูกตำหนิ แต่ในเอกสารอีกฉบับหนึ่งมีเนื้อความว่า “เรือ ๔ ลำ ซึ่งบรรทุกเครื่องราชบรรณาการ และเรือสินค้าอีก ๗ ลำ บรรทุกไม้หอม งาช้าง ซึ่งอยู่นอกบัญชีรายการ จิ้ม ก๊อง โปรดนำขึ้นทูลเกล้าฯถวาย นอกจากนี้ ยังมีไม้หอม ไม้แดง และของกำนัลอื่นๆ ที่จะมอบให้ข้าราชการกระทรวงพิธีการ หรือข้าราชการมณฑลท้องถิ่น ตลอดจนให้พ่อค้าที่รับผิดชอบการค้าขายกับต่างประเทศ และเอาสินค้าที่เหลือมาขาย เพื่อเป็นค่าพาหนะในการเดินทางของคณะทูตทั้งขื่อ้อจานทองเหลือง และกระดางทองเหลือง ส่วนเรือนั้นขอให้ปล่อยเป็นเรือเปล่ากลับประเทศก่อน”

คำกล่าวนี้ คูไม่สมควรเลย จำเป็นต้องสั่งสอนให้รู้จักขนบธรรมเนียมของราชสำนัก

ข้าพเจ้า จิว เล่อ ปา เขียน ซาน ได้ร่างเอกสารในนามข้าพเจ้า มีใจความว่า “การส่งทูตมาขอจิ้มก๊อง แสดงถึงความจงรักภักดีที่มีต่อราชวงศ์ชิง ข้าพเจ้าจะได้ทูลเกล้าฯถวายให้ทรงทราบ ถ้าพระองค์มีบำเหน็จรางวัลพิเศษ และมีพระราชวินิจฉัยคำขอร้องของท่าน ท่านจำเป็นต้องจัดทูตมาจิ้มก๊อง ยังประเทศจีน สำหรับการที่จะขออนุญาตค้าขายที่เมือง เซียะ เหมิน และที่อื่นๆ นั้น ข้าพเจ้าไม่บังอาจอนุญาต เนื่องด้วยปัจจุบันยังไม่มีการแต่งตั้งขึ้นเป็นกษัตริย์สยาม ครั้นเมื่อมาจิ้มก๊อง ก็กลับมาเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ มากราบทูล จึงไม่เป็นการถูกขนบธรรมเนียมของราชสำนัก นอกจากนี้ของกำนัลนอกบัญชีจิ้มก๊อง ก็ไม่ถูกต้องตามที่เคยปฏิบัติมา ข้าพเจ้าก็ยังไม่บังอาจทูลเกล้าฯถวาย การที่ส่งไม้หอมให้ข้าราชการมณฑลนั้น ราชสำนักเข้มงวดระเบียบวินัยขุนนาง และเจ้าพนักงานทั้งชั้นนอกชั้นใน ไม่มีเหตุผลที่จะแอบรับสิ่งของจากท่าน ส่วนเครื่องทองเหลืองนั้น ก็มีกฎเกณฑ์ห้ามนำออกทะเลมานานแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังไม่กล้าทำความขึ้นทูลเกล้าฯ ให้ทรงทราบ ท่านคงอยู่ในแดนไกล ข้อมไม่คุ้นเคยกับระเบียบกฎเกณฑ์ของราชสำนัก จึงคว้นไม่ตำหนิ ขอแต่ให้นำสิ่งของเหล่านั้นส่งกลับโดยเรือลำเดิม ขอกล่าวซ้ำอีกครั้ง และส่งเอกสารให้ทราบล่วงหน้า”

จะควรทำเช่นนี้ เหมาะสมดีหรือไม่ ข้าพเจ้า จี๊ว เล่อ ปา เขียน ชาน ไม่บังอาจตัดสินใจด้วยตนเอง
จึงขอรับพระราชทานพระราชวินิจฉัย โดยวิธีส่งมาด้วยระดับ ๕๐๐ ถึง ต่อวัน กรุณาร่างเอกสารให้
และส่งมาพร้อมกับเอกสารค้นร่างของ เจิ่น เจ้า ทั้ง ๒ ฉบับมาด้วย

ขอพระราชวินิจฉัย

ลงหมึกแดง (จู ที) - ถึงที่ต้งองการท่า มีพระราชวินิจฉัยแล้ว

ที่มาของเอกสาร

จู ที โจ้ว เจือ ประเภทต่างประเทศจากผู้ว่าราชการมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี และ
ผู้ตรวจราชการมณฑลกว๋างตุ้ง ลงวันที่ ๒๗ เดือนมิถุนายน ปีเถียนหลง ที่ ๔๖

นัยสำคัญ

จีนยังไม่ยอมรับพระเจ้ากรุงธนเป็นกษัตริย์ ส่วนการที่สยามจะจ้บก้องเงินนั้น
พระจักรพรรดิอาจจะทรงอนุญาต รวมทั้งการค้าขายที่จีนยังไม่อนุญาตให้สยาม
ค้าขายกับเมืองท่าต่างๆ ที่ระบุในเอกสาร